

1982/83:70

Tisdagen den 1 februari

Kl. 15.00

1 § Justerades protokollet för den 24 januari.

2 § Upplästes följande inkomna skrivelse:

Till riksdagen

Undertecknad har vid riksdagsvalet 1982 utsetts till ersättare i riksdagen.

Mot bakgrund av att jag även efter årsskiftet 1982-1983 upprätthåller uppdrag som kommunstyrelseordförande och kommunalråd på heltid tvingas jag begära entledigande från uppdraget som ersättare i riksdagen.

Sollentuna den 26 januari 1983

Jan Olov Sundström

Kammaren godkände denna avsägelse.

3 § Svar på fråga 1982/83:204 om företagsrevisors agerande vid misstanke om skattebrott

Anf. 1 Justitieministern OVE RAINER:

Herr talman! Nic Grönvall har frågat mig om jag anser att företagsrevisorer bör åläggas skyldighet att ange sina egna klienter i händelse av misstänkt överträdelse av skattelag.

I kampen mot den ekonomiska brottsligheten måste enligt min mening alla möjligheter övervägas. Dit hör att ge företagsrevisorerna en mera aktiv roll när det gäller att bekämpa skattebrott och skatteflykt.

Den nyligen tillsatta kommissionen med uppdrag att lämna förslag om åtgärder mot ekonomisk brottslighet kommer att se över företagsrevisorernas ställning och uppgifter. Kommissionen kommer bl. a. att överväga om och i vad mån revisorerna bör åläggas en upplysningsplikt gentemot det allmänna. Det går givetvis ännu inte att säga vad kommissionen kommer att föreslå på den här punkten.

Tisdagen den
1 februari 1983

*Om företagsrevisors
agerande vid
misstanke om
skattebrott*

För egen del vill jag bara framhålla att jag anser att det skulle kunna få stor betydelse i kampen mot skattefifflet, om man ökar taxeringsmyndigheternas möjlighet att få upplysningar av den skattskyldiges revisor. Det intresse som talar för en upplysningsplikt för revisorerna gentemot det allmänna måste emellertid vägas mot risken för att en sådan upplysningsplikt minskar informationsflödet från företagsledningen till revisorn. Hur den här avvägningen skall göras får vi återkomma till när kommissionen har lagt fram sitt förslag.

Anf. 2 NIC GRÖNVALL (m):

Herr talman! Jag tackar justitieministern för svaret på min fråga. Den var föranledd av en allmän oro som jag en tid har känt över att socialdemokratin är beredd att överge gamla och accepterade spelregler för företagsamhetens redovisning och för kontrollen av skatteuppgifterna i landet. Det finns bl. a. tecken på detta i det förslag om en synnerligen utsträckt generalklausul som nu är föremål för behandling här i riksdagen.

I aktiebolagslagen anges de spelregler som gäller för företagsrevisionen. Enligt lagen fördelas ansvaret mellan ägare, styrelse, verkställande ledning och revisor. Till detta skall emellertid läggas begreppet god revisions sed, som är ett väl utvecklat etiskt regelkomplex som styr revisorernas verksamhet.

Först konstaterar jag att justitieministern i sitt svar på min fråga på två olika sätt har preciserat sitt intresse för företagsrevisionen. Han talar dels om att ge revisorerna en mera aktiv roll, dels om en skyldighet att lämna upplysningar till taxeringsmyndigheterna. Jag vill fråga justitieministern om jag i fortsättningen av vår debatt kan utgå från att dessa två sätt är de enda sätt på vilka man önskar utvidga företagsrevisionens inflytande på skattekontrollen. Om så är fallet, konstaterar jag att denna inställning kan vila på ett missförstånd. I revisorns uppdrag ingår redan i dag ett omfattande arbete med granskning av företags hela förvaltningsapparat, och däri ingår naturligtvis också en långtgående granskning av företags förhållande till skattelagar och uppbördslagar.

Anledningen till att man känner oro över detta förslag till en utvidgning av företagsrevisorns ansvar är fruktan att fler människor skall dras in i det offentliga kontrollapparat. Revisorerna har sin ställning på uppdrag, och de är beroende av ett förtroendefullt uppdragsförhållande. Samhället är beroende av ett förtroendefullt uppdragsförhållande mellan företags ägare och revisorn. Utan ett sådant uppdragsförhållande finns ingen möjlighet för samhället att få sitt intresse tillgodosett. Jag vill därför till slut fråga justitieministern vad det är i det nuvarande regelkomplexet i fråga om revisorernas verksamhet som inte tillfredsställer den socialdemokratiska regeringen.

Anf. 3 Justitieministern OVE RAINER:

Herr talman! Det går inte att på detta stadium ange vilka ändringar som det kan bli fråga om för att bättre tillgodose kravet från det allmänna att företag fullgör sina skyldigheter i form av skatter och avgifter till det allmänna. Det

är en av huvuduppgifterna för den kommission som har tillsatts.

Jag vill understryka en sak, och det är att det förhållandet att man nu tar upp dessa frågor om revisorernas skyldighet att stå det allmänna till tjänst med sådana uppgifter som kan behövas just för att företagen skall fullgöra sina skyldigheter, det är ingenting som på något sätt bryter mot grundtankarna i aktiebolagslagen. Aktiebolagslagen reglerar inte bara förhållandet mellan ägare, företagsledning och revisorer, den reglerar också bolagets förhållande till borgenären. I detta sammanhang, när det kan förekomma ekonomisk brottslighet, är det allmänna och staten ofta den allra största borgenären.

Anf. 4 NIC GRÖNVALL (m):

Herr talman! Jag tackar för det senaste tillägget. Det bekräftar just min inställning i den här frågan, nämligen att ett av det allmännas intressen redan är tillgodosett i det nuvarande regelkomplexet. Det är precis så som justitieministern påpekar, att man i den intressentkrets vars intressen revisorerna skall bevaka särskilt har nämnt borgenärerna och även samhället. Det ter sig därför svårt att förstå vad den socialdemokratiska regeringen önskar uppnå, om det bara är detta samhällsintresse, som ju redan är tillgodosett.

Jag är därför angelägen att än en gång begära att justitieministern på något sätt redovisar vad det är som är otillfredsställande i det nuvarande regelkomplexet. Den upplysningsplikt som det talas om i justitieministerns svar är alltså tillgodosedd därigenom att revisorerna har att i sin förvaltningsrevision beakta det allmännas och borgenärernas intresse.

Anf. 5 Justitieministern OVE RAINER:

Herr talman! Utan att gå in i detalj på de bestämmelser som det kan bli fråga om att titta litet närmare på, vill jag bara konstatera att revisorerna enligt 10 kap. 13 § aktiebolagslagen har en tystnadsplikt. Den innebär att en revisor inte till enskilda aktieägare eller utomstående får nämna upplysningar om sådana bolagsangelägenheter som han har fått kännedom om vid fullgörandet av sitt uppdrag, om det kan lända till förfång för bolaget. Vad det här är fråga om är att se till att skaffa bättre medel över huvud taget när det gäller att komma till rätta med sådana företag – som vi tyvärr har alldeles för många av i landet – som inte fullgör sina skyldigheter mot det allmänna. Jag kan för dagen inte säga på vilket sätt denna avvägning skall ske – det får bli kommissionens uppgift i första hand, och sedan kan jag vara beredd att ta ställning i frågan.

Anf. 6 NIC GRÖNVALL (m):

Herr talman! Det är tydligen så att det är tystnadsplikten som är föremål för regeringens intresse. Det har ju också framgått av socialdemokratiska reservanterns uttalanden i lagutskottet under förra året. Jag vill mycket bestämt uttrycka en varning för att en uppluckring av tystnadsplikten kommer att leda till att vi får värre förhållanden, nämligen på det sättet att

*Om åklagares
kontakter med
massmedia under
pågående utred-
ning*

särskilt sådana företagsledare som kan ha grumliga intressen kommer att hålla sig med två slags revisorer – en som man rådgör med i de tveksamma frågorna och en som man talar med i andra frågor, dvs. sådana som skall svara upp mot det allmänna enligt revisorsetikens alla regler. Om det således är tystnadsplikten som justitieministern möjligen förutskickar att kommissionen kan komma att röra vid, vill jag på det bestämdaste varna för det.

Överläggningen var härmed avslutad.

4 § Svar på fråga 1982/83:205 om åklagares kontakter med massmedia under pågående utredning

Anf. 7 Justitieministern OVE RAINER:

Herr talman! Nic Grönvall har frågat mig om jag anser att det står i överensstämmelse med åklagarens objektivitetsplikt och svensk rättstradition att en åklagare, innan en förundersökning har avslutats, framlägger sin syn på utredningen i massmedia.

Jag vill först slå fast att en åklagare självfallet har samma yttrandefrihet och samma frihet att lämna upplysningar för offentliggörande i tryckt skrift som tillförsäkras medborgare i allmänhet enligt grundlagarna. Jag begränsar mig därför till några allmänna synpunkter på den aktuella frågan.

Brottsutredningar väcker ju ofta stort allmänt intresse. I princip anser jag att det av flera skäl är naturligt och riktigt att myndigheterna i dessa fall intar en öppen attityd gentemot allmänheten och massmedia. Förutom att det finns ett viktigt och berättigat informationsintresse kan en sådan öppenhet ibland bidra till att motverka att olika rykten och felaktiga uppgifter får en mer allmän spridning.

Men här finns också andra intressen som måste beaktas, bl. a. den misstänktes. Det innebär att åklagarna vid sina kontakter med massmedia många gånger måste göra avvägningar som är både känsliga och svåra.

Utan att ta ställning till det konkreta fall som är underlag för Nic Grönvalls fråga, såvitt jag förstår, vill jag rent allmänt uttala att en åklagare givetvis kan ha anledning att förklara vad som ligger till grund för ett beslut som han har meddelat om exempelvis ett anhållande. Ett sådant beslut förutsätter ju bl. a. misstanke om brott. Men informationen bör naturligtvis inte ges på ett sådant sätt att en person utpekats som skyldig till brottet innan frågan har behandlats av domstol.

En åklagare kan vidare av sekretessskäl vara förhindrad att lämna uppgifter som hänför sig till en förundersökning i brottmål. Så kan vara fallet inte bara när uppgifterna skulle kunna skada någon enskild person. Detsamma gäller om det finns anledning att anta att det skulle motverka syftet med de åtgärder som har beslutats eller planeras eller annars skada den fortsatta utredningen att lämna uppgifterna.

Anf. 8 NIC GRÖNVALI. (m):

Herr talman! Jag tackar justitieministern även för detta svar.

Man kan väl konstatera att det tog åklagarna i Sverige lång tid att inta den position i brottmålsprocessen som de tilldelades enligt 1948 års rättegångsreform. Åklagarna fick då en mer aktiv processroll, där de skulle företräda det allmänna och helt ensamma föra det allmännas talan mot en misstänkt. Under senare år har det emellertid stått helt klart att åklagarna har insett denna brist i sin historiebild, och de försöker nu aktivt att kompensera den stelhet som tidigare rätt kring åklagarverksamheten med en mycket aktiv massmedieroll.

Som justitieministern framhöll väcker brottsutredningar i Sverige och i alla andra länder stort intresse. Det intresset har utvecklats parallellt med att den ekonomiska och organiserade brottsligheten har växt till i styrka och omfattning i Sverige.

Massmedia utgör, som vi alla vet, informationskälla för större delen av Sveriges folk. De allra flesta av oss hämtar sitt åsiktsunderlag från massmedia, och framför allt kanske från etermedia. Det är därför uppenbart att den som talar till massmedia i allmänt intressanta ämnen också använder sig av ett opinionspåverkande medium av stor genomslagskraft.

När justitieministern i sitt svar säger att åklagaren har samma yttrandefrihet och samma frihet att lämna upplysningar för offentliggörande som tillkommer medborgarna i allmänhet, vill jag starkt ifrågasätta justitieministerns uttalande. Jag menar alltså att de regler som gäller om förundersökningens offentliggörande utgör en direkt grundläggande begränsning av åklagarnas rätt att tala i mål de för.

Därtill kommer att rättegångsbalkens regler om hänsynstagande till den misstänktes intressen under förundersökningen naturligtvis lägger en begränsning på åklagaren härvidlag.

Det fall som föranledde mig att ställa den här frågan gällde en åklagare, som redan innan han fattat beslut om anhållande eller häktning framträdde i TV och demonstrerade sina bevismedel. Jag tycker att det är ett utomordentligt exempel på mycket dåligt uppträdande.

Jag vill då fråga justitieministern, om justitieministern skulle vilja överväga möjligheten att i rättegångsbalkens 23 kap. 4 §, där förundersökningsreglerna finns, införa en allmän åklagaretisk regel med större styrka än den som finns där nu, av innebörd att åklagare under förundersökningen skulle avhålla sig från varje massmedial kontakt som kunde leda till skada för en misstänkt.

Anf. 9 Justitieministern OVE RAINER:

Herr talman! Såvitt jag förstår förekommer det ytterligt sällan att en åklagare på eget initiativ tar kontakt med massmedia. Det är oftast – nästan alltid – så, att det är ett väldigt tryck från mass medias sida som gör att åklagarna anser att de bör tillgodose intresset av information till allmänheten.

Jag går inte in på några särskilda fall, men jag har det allmänna intrycket

Nr 70

Tisdagen den
1 februari 1983

*Om åklagares
kontakter med
massmedia under
pågående utred-
ning*

Tisdagen den
1 februari 1983

*Om åklagares
kontakter med
massmedia under
pågående utred-
ning*

att åklagarna fullgör uppgiften att informera massmedia och allmänheten på ett sätt som för det mesta är högst tillfredsställande.

Anf. 10 NIC GRÖNVALL (m):

Herr talman! Sedan jag ställde den här frågan i riksdagen och den fick en liten smula publicitet, har jag från hela Sverige i stor omfattning fått brev, telefonsamtal och tidningsklipp, som visar att justitieministerns fromma förhoppning är alldeles felaktig och ogrundad.

Hur kontakten etableras mellan åklagare och massmedia lär vara utan egentligt intresse. Det är endast att konstatera att i en lång serie av fall runt om i Sverige – särskilt i samband med utredningar av ekonomiska brott – har åklagarna till massmedia lämnat redovisningar om vad de håller på med och därvid lämnat sådana identitetsbeskrivningar, att människor, som ännu blott är föremål för misstanke, i tidningar kommit att bli omskrivna såsom brottslingar. I de flesta av de fall som jag fått kännedom om har därefter endera domstolen frikänt eller åklagaren nödgats nedlägga pågående utredning.

Mot den bakgrunden anser jag att det är ett rimligt krav att justitieministern medverkar till att rättegångsbalken får det här förtydligandet, som egentligen bara skulle förstärka den regel som finns men som för närvarande helt lämnas därhän av åklagarna.

Anf. 11 Justitieministern OVE RAINER:

Herr talman! Rättegångsbalken reglerar processen före och inför domstolsförhandlingen. Rättegångsbalken reglerar inte de olika myndigheternas – domstolarnas och åklagarnas – relationer till massmedia.

Anf. 12 NIC GRÖNVALL (m):

Herr talman! Jag hävdar att justitieministerns uttalande på den här punkten är direkt felaktigt. I 23 kap. 4 § rättegångsbalken sägs att förundersökningen, vars ledare åklagaren är, inte får bedrivas på sådant sätt att den misstänkte förorsakas skada eller förnärmelse av något slag. Det är en regel som jag menar direkt träffar dessa förfaranden och som f. n. inte alls respekteras. Jag menar att denna regel borde utbyggas med en allmän åklagaretisk regel som skulle ge ett rimligt skydd åt dem som är föremål för förundersökningar. Vi måste komma ihåg att det, vad gäller den ekonomiska brottsligheten, även förekommer åtal och förundersökningar, som vilar på misstankar i skatteärenden som ännu inte lett till beskattning.

Anf. 13 Justitieministern OVE RAINER:

Herr talman! Så länge inte några ytterligare olägenheter kan påvisas i nuvarande regelsystem anser jag att den regel som Nic Grönvall har redovisat här är tillräcklig.

Anf. 14 NIC GRÖNVALL (m):

Herr talman! Jag beklagar naturligtvis att justitieministern har den här inställningen. För mig återstår under sådana förhållanden endast att använda de medel som en riksdagsman har för att få frågan ytterligare belyst och behandlad här i riksdagen, och det kommer jag också att göra.

Överläggningen var härmed avslutad.

Nr 70

Tisdagen den
1 februari 1983

*Om tillträde till
offentliga inrättningar*

5 § Svar på fråga 1982/83:211 om tillträde till offentliga inrättningar

Anf. 15 Justitieministern OVE RAINER:

Herr talman! Nils Berndtson har frågat mig vilka åtgärder jag är beredd att vidta i syfte att klarlägga rättsläget när det gäller tillträde till serviceanläggningar med såväl privata som offentliga inrättningar.

Det är inte ovanligt att olika slag av offentliga inrättningar är belägna i privatägda köpcentra eller innetorg. Frågan om fastighetsägarens befogenheter att i sådana fall bestämma om tillträde till området har fått en ingående belysning främst genom olika uttalanden av riksdagens ombudsmän.

Allmänt sett gäller ju att ägandcrätten till fast egendom i viss utsträckning innefattar befogenheten att utestänga andra från mark och byggnader. Det finns dock åtskilliga inskränkningar i denna befogenhet. Om exempelvis offentliga inrättningar som posten eller försäkringskassan hyr lokaler i ett köpcentrum, innebär naturligtvis hyresavtalet i princip att hyresvärden är skyldig att medge allmänheten tillträde till lokalerna i fråga. Skulle han resa hinder mot detta, torde i vissa situationer även straffansvar för egenmäktigt förfarande kunna aktualiseras.

En annan sak är att fastighetsägaren kan ha befogenhet att i hyresgästernas intresse och i samförstånd med dem avvisa exempelvis uppenbart berusade personer från området. Detta får dock inte ske så att någon hindras från att fullgöra ett legitimt ärende vid t. ex. ett postkontor. Det bör vidare påpekas att det bara är polisen eller av polisen förordnade ordningsvakter som får verkställa omhändertaganden.

Rättsläget får alltså i och för sig anses vara klarlagt. Jag vill emellertid nämna att den fråga som Nils Berndtson tar upp torde komma att bli ytterligare belyst när resultatet föreligger av det arbete som bedrivs av ordningsstadgutredningen (Kn 1977:02). Den utredningen har bl. a. till uppgift att överväga under vilka förutsättningar innetorg och liknande anläggningar skall hänföras till allmänna platser.

Anf. 16 NILS BERNDTSON (vpk):

Herr talman! På många håll i landet finns anläggningar – s. k. innetorg – där både privata affärer och offentliga inrättningar inryms. Det råder en viss oklarhet om vem som bestämmer över dessa anläggningar. Mot bakgrund av en händelse i Linköping, där privata affärsmän och fastighetsägare avstängt

*Om tillträde till
offentliga inrätt-
ningar*

vissa personer från tillträde till en anläggning med förutom affärer bl. a. post, apotek och försäkringskassa. har jag frågat justitieministern om rättsläget i sådana fall. Jag tackar justitieminister Rainer för svaret.

Utän att närmare gå in på det återopade fallet tycker jag att det visar på förhållanden som ur principiell synpunkt är otillfredsställande. Därför får justitieministerns svar stor betydelse för bedömningen av likartade problem på skilda håll i landet. Om privata intressen, med motivet att upprätthålla ordningen, påtar sig uppgifter som i andra sammanhang åvilar samhällsorgan, är detta enligt min mening oroande. Hur är det exempelvis möjligt för den enskilde att få sitt fall prövat, och är det förenligt med rättssäkerheten?

Om man sammanför privata affärer och offentliga inrättningar i sådana anläggningar, bör samhället rimligen svara för ordningen på gemensamma områden.

Jag tycker att justitieministern gör viktiga påpekanden i sitt svar, när han säger att hyresvärderna i princip är skyldiga att medge allmänheten tillträde till lokalerna i fråga och att det likaså bör vara polisen eller av polisen förordnade ordningsvakter som får verkställa omhändertaganden.

Jag tror att det är viktigt att detta markeras så att det blir klart överallt. Visserligen säger justitieministern att rättsläget är klart, men det är uppenbart att detta inte har trängt ut och att det finns olika tillämpningar på olika platser i landet. Jag vill därför fråga justitieministern om han är beredd att vidta åtgärder som undanröjer de oklarheter som uppenbarligen finns i fråga om bestämmanderätten över sådana anläggningar.

Anf. 17 Justitieministern OVE RAINER:

Herr talman! När jag säger att rättsläget är klart är det ett uttalande som görs med viss modifikation, liksom alla sådana uttalanden. Det kan alltså vara frågan om att tolka även rättsläget i enskilda tillämpliga fall.

Om det skulle vara några problem vid tillämpningen kan en utredning ta upp dessa frågor, och som vanligt finns det en utredning inom justitiedepartementet som undersöker de olika frågor som kan uppkomma. Jag tror att den här debatten som vi har haft kan vara en anledning för utredningen att ytterligare undersöka dessa förhållanden. Det kanske även behövs information om vad som gäller, och även i det avseendet kanske den här debatten har bidragit.

Anf. 18 NILS BERNDTSON (vpk):

Herr talman! Jag vill erinra om att redan så länge sedan som 1969 förekom det tvister om användningen av sådana torg – då gällde det demonstrationsrätten, vilken har varit föremål för JO-granskning, men även för debatt här i kammaren.

Jag roade mig med att titta på protokollet från den debatten och fann att redan då anförde dåvarande justitieministern att det aldrig bör vara ägaren till privata innetorg som har rätten att bestämma över vem som skall få vistas på torget. Justitieministern menade även att problemet hade vidare aspekter

än rent demonstrationsrättsliga, och det är väl detta som vi har anledning att diskutera i dag. Men vad som är märkligt är att det tydligen inte har nått fram överallt vad som skall gälla, och jag hoppas i likhet med justitieministern att dagens debatt och de besked som justitieministern har lämnat när det gäller sin syn skall nå ut till alla delar av landet där den här typen av anläggningar finns. Jag höll på att säga att justitieministerns besked egentligen borde spikas upp på anslagstavlor landet runt för att det inte skall råda oklarheter.

Anf. 19 Justitieministern OVE RAINER:

Herr talman! Det svar som lämnades 1969 av den dåvarande justitieministern medverkade jag till att utforma. Jag vill även säga att detta är en mycket viktig fråga. Framför allt när den aktualiserades 1969 hade man verkliga problem för att kunna tillgodose kravet på att få demonstrera på offentliga platser. Just mot den bakgrunden har jag all anledning att ha uppmärksamheten riktad på de här frågorna.

Överläggningen var härmed avslutad.

6 § Svar på fråga 1982/83:231 om inriktningen av säpos verksamhet

Anf. 20 Justitieministern OVE RAINER:

Herr talman! Jörn Svensson har frågat mig vilka problem regeringen ser i dag när det gäller inriktningen av säkerhetspolisens verksamhet.

Inriktningen av denna verksamhet bestämdes i väsentliga delar av den tidigare socialdemokratiska regeringen. Härefter har vissa ändringar av organisatorisk art genomförts.

Jag går sedan en tid tillbaka igenom säkerhetstjänstens olika delar för att se hur verksamheten nu bedrivs. Vad jag därvid erfar och de bedömningar jag gör kommer att redovisas för regeringen inom kort. Så långt det är möjligt utan skada för säkerhetstjänsten kommer därefter resultatet av genomgången att redovisas offentligt.

Anf. 21 JÖRN SVENSSON (vpk):

Herr talman! Eftersom justitieministern inte tar upp de principiella frågor som har väckts med anledning av de senaste avslöjandena rörande säkerhetspolisens verksamhet, får jag väl precisera mina frågor. Jag tror att justitieministern kan svara på dem utan att föregripa den särskilda granskning som han nu håller på med.

Min första fråga gäller följande:

Det är känt att personkontroll i en mängd sammanhang, även på bred front i det rent civila arbetslivet, bedrivs med hjälp av privata uppgiftslämnare och rapportörer. Dessa rapportörer saknar normalt varje yrkesskolning. De har inga kvalifikationer i polisiär metodik eller i exempelvis vittnespsykologi. De

står inte heller under något tjänstemannaansvar. T. o. m. myndigheterna själva saknar verkliga möjligheter att kontrollera deras påståenden och observationer. I fall efter fall framkommer att de vidarebefordrar lösligheter, rent skvaller eller rent betydelselösa uppgifter, som de ibland försöker ge en egen, speciell tolkning för att göra dem intressanta.

Är det rimligt ur rättssynpunkt, och tjänar det en effektiv vakthållning kring landets säkerhet, att göra regelmässigt bruk av sådana metoder? Är det inte rimligt att, om vi vanliga medelssvessonerna skall kontrolleras, detta sker åtminstone på ett professionellt och kvalificerat sätt och inte genom ett okontrollerat agentväsende?

Min andra fråga gäller följande:

Det framhålls ofta från de parlamentariska representanterna i rikspolisstyrelsen att de anser sig ha god insyn i säpos verksamhet. Då uppstår frågan: Har dessa representanter godtagit de metoder som används inom t. ex. Sveriges Radio och TV? Eller har de helt enkelt ingenting fått veta? Har de då den insyn de påstår? Hur mycket är under kontroll och hur mycket är det inte?

Min tredje fråga är:

Om uppgifter av säkerhetsnatur tillåts påverka en persons anställningsförhållanden, är det då inte rimligt att vederbörande får tillfälle att yttra sig och bemöta anklagelser och påståenden, i varje fall under normala civila förhållanden och i ordinära civila verksamheter?

Min fjärde fråga, slutligen, gäller följande:

Det är känt att svensk säkerhetspolis fått begäran av säkerhetsorganen i den tyska förbundsrepubliken att lämna uppgifter om huruvida "marxister" deltagit i konferenser och sammankomster i Sverige. Anser justitieministern det lämpligt att svenska myndigheter vidarebefordrar den typen av upplysningar? Är det över huvud taget lämpligt att öppet samarbeta med förbundstyska organ som är verksamma för att följa upp yrkesförbudslagstiftningen i sitt hemland och dessutom varit inblandade i den italienska polisens statsk uppsplaner i det s. k. fallet Rosa Dei Venti?

Anf. 22 Justitieministern OVE RAINER:

Herr talman! Jag skall göra ett försök att åtminstone på något sätt svara på Jörn Svenssons frågor utan att föregripa den bedömning som kommer att ske inom kort. När jag säger "inom kort", betyder det att jag kommer att föredra ärendet för regeringen vid dess sammanträde på torsdag. Beklagligtvis har den här frågestunden infallit bara några dagar dessförinnan, men jag har ändå velat svara så gott jag kunnat göra det i dag. Jag hoppas Jörn Svensson förstår att jag vill redovisa mina synpunkter i första hand för regeringen.

Den första fråga som Jörn Svensson tar upp är en fråga som jag har haft uppmärksamheten på just under den genomgång som jag har gjort. Det rör sig alltså om hur man skall kunna få kontroll över det man brukar kalla källornas tillförlitlighet. Det är en viktig fråga, och jag kommer att redovisa mina synpunkter på den. Samtidigt vill jag säga att såvitt jag har funnit, i varje fall hittills, förekommer inte det som Jörn Svensson kallar för ett

okontrollerat agentväsende. Det är faktiskt många överdrivna och något spekulativa synpunkter på säkerhetstjänstens verksamhet som har kommit fram. Det mesta som kommer in i fråga om upplysningar till säkerhetstjänsten kommer via rapportörer, som anmäler sig frivilligt i olika frågor där de stöter på problem. Säkerhetstjänstens agentverksamhet, i den mån den förekommer, vill jag påstå är ytterligt begränsad. Den största delen av informationen får man genom människor som själva, på eget initiativ, vänder sig till säkerhetstjänsten.

När det gäller de parlamentariska representanternas möjligheter till insyn hänger den frågan samman med den första fråga som Jörn Svensson ställer. Jag kommer att ta upp den vid min genomgång.

Den tredje frågan, om att vederbörande bör få tillfälle att yttra sig, är reglerad, och den regleringen är godkänd av riksdagen.

Svaret på den fjärde frågan är: Det förekommer inte. Det råder förbud mot att registrera politiska åsikter.

Anf. 23 JÖRN SVENSSON (vpk):

Herr talman! Låt mig säga att jag med okontrollerat agentväsende avser att informationer tas upp från personer som själva inte kan bedöma de här informationernas valör på ett riktigt sätt, och som säkerligen många gånger, efter vad det har framskytmats i de konkreta fallen, på något sätt leds av en strävan att berättiga sitt eget uppgiftslämnande och därför ger uppgifterna en intressantare och annorlunda karaktär än den som motsvarar verkligheten. Det är också uppenbart att säkerhetspolisen i ett flertal fall alltför okritiskt har anammat sådana påståenden. Det är glappet mellan verkligheten och den bild som vidarebefordras som vi är ute efter. Sveriges Radio-TV, som jag antar att justitieministern från och med torsdag kommer att uppehålla sig utförligare vid, är enligt min mening ett mycket typiskt exempel på detta. Det är en helt oprofessionell gransknings- och informationsverksamhet som har förekommit. Uppgifterna borde ha avfärdats redan från början som ointressanta.

När det gäller samarbetet med utländska säkerhetstjänster har jag tidigare tagit upp ett flertal fall här i kammaren. Min fråga till justitieministern är om han inte anser, rent allmänt, att det är dags för en strängare urskillning, bl. a. därför att det skulle tjäna landets säkerhet bättre än det ganska slappa utbyte av uppgifter som nu förekommer. Det har t. ex. förekommit att man här i Sverige har avgjort rättsärenden, flyktigärenden, på basis av informationer från det franska Sûreté, som är ett ökänt korrupt organ. Under den tidigare regimen Giscard d'Estaing i Frankrike diskuterade man mycket öppet denna korrupta karaktär. Jag anser att även tyska förbundsrepublikens organ försöker forska efter upplysningar av en art som man från svensk sida inte bör lämna ut.

Tisdagen den
1 februari 1983

*Om åklagarverk-
samheten i Ulri-
cehamn*

Anf. 24 Justitieministern OVE RAINER:

Herr talman! Även den senaste fråga som Jörn Svensson tar upp – den fjärde frågan från början – kommer att redovisas inför regeringen. I vad mån det kan offentliggöras något från den redovisningen kan jag inte bedöma i dag.

Anf. 25 JÖRN SVENSSON (vpk):

Herr talman! Jag vill bara tillägga att det i högsta grad är ett offentligt intresse att man från parlamentarisk sida får en bättre insyn, inte minst i just den delen av verksamheten. Den har försiggått i någon sorts halvskugga.

Det skall inte vara så, att personer som läser och låter sig påverkas av Karl Marx idéer skall få sina namn vidarebefordrade till den västtyska säkerhetstjänsten.

Överläggningen var härmed avslutad.

7 § Svar på fråga 1982/83:232 om åklagarverksamheten i Ulricehamn

Anf. 26 Justitieministern OVE RAINER:

Herr talman! Inger Josefsson har frågat mig om jag är beredd att medverka till att åklagarstationeringen i Ulricehamn behålls.

Vid förstatligandet av åklagar- och polisväsendet år 1965 bildades färre åklagardistrikt än polisdistrikt. I de polisdistrikt som kom att sakna åklagarmyndighet stationerades en åklagare på polisdistriktets kansliort. Sammanlagt 29 utstationeringar blev resultatet.

1967 års polisutredning hade till uppdrag att göra översyn av indelningen i polis- och åklagardistrikt. Polisutredningen, där jag f. ö. själv var ordförande, framhöll att systemet med utstationerade åklagare inte var rationellt. Det innebar bl. a. att verksamheten splittrades och att kostnaderna för organisationen blev onödigt stora. Så gott som samtliga remissinstanser delade utredningens uppfattning.

I propositionen år 1971 om vissa reformer inom polis- och åklagarväsendet (prop. 1971:173) framhöll departementschefen att sambandet mellan polis- och åklagarväsendet talade för att verksamhetsområdenas gränser måste anpassas till varandra vid en indelningsändring. De ändringar i indelningen i polisdistrikt som förordades skulle innebära att utstationering av åklagare kunde upphöra i flertalet fall. Departementschefen anslöt sig till utredningens förslag att frågor om utstationering av åklagare efter prövning i varje särskilt fall borde avgöras av riksåklagaren i samråd med rikspolisstyrelsen.

Vid riksdagsbehandlingen uttalade justitieutskottet att det med särskild tillfredsställelse noterade att förslaget kunde väntas medföra att systemet med utstationerade åklagare i stort sett skulle komma att upphöra.

Sedan riksdagen antagit propositionen bemyndigades riksåklagaren att i

samråd med rikspolisstyrelsen besluta i frågor om indragning av utstationerade åklagare. Flertalet av utstationeringarna har nu dragits in. Av ursprungliga 29 återstår, förutom Ulricehamn, sex utstationeringar.

Riksåklagaren beslutade i samråd med rikspolisstyrelsen den 7 december 1982 om indragning av utstationeringen i Ulricehamn. Ulricehamns kommun har besvärat sig över beslutet.

Beslutsunderlaget i besvärssärendet är ännu inte komplett. Regeringen kommer att fatta beslut under våren. Rent allmänt kan framhållas att jag ansluter mig till det av riksdagen godkända utlåtandet av justitieutskottet om att systemet med utstationerade åklagare i princip borde upphöra.

Anf. 27 INGER JOSEFSSON (c):

Herr talman! Jag tackar justitieministern för svaret. Förutom det jag redan har anfört i min fråga vill jag nämna följande:

Näringslivet i Ulricehamn domineras sedan lång tid tillbaka av tekobranschen. Fastän arbetstillfällena minskar inom teko är ändå ca 60 % av de i industrin sysselsatta verksamma inom just den branschen.

En näringsgren där vi har jämförelsevis få sysselsatta är offentlig förvaltning. Vi har endast drygt 20 % av samtliga arbetstillfällen i kommunen inom offentlig förvaltning medan Borås har ca 31 och Vänersborg 50 %.

Vi har redan förlorat arbetstillfällen inom offentlig förvaltning. Så t. ex. upphörde häradsrätten i Kinds och Redvägs domsaga redan vid årsskiftet 1970-1971, och i samband därmed flyttades kansliet för den nybildade Sjuhäradsbygdens tingsrätt från Ulricehamn till Borås. Vidare har vi förlorat ett betydande antal arbetstillfällen vid SJ.

I Ulricehamn behöver vi ett mer differentierat näringsliv, inte minst för att behålla ungdomen i större utsträckning än vi nu kan göra. Kommunalpolitikernas ambition är att bredda arbetsmarknaden i kommunen, men genom sådana här beslut blir tendensen den motsatta.

Var femte invånare i Ulricehamn är nu pensionär. Vi har fler som pendlar ut än in. Många menar att tätorten alltmer börjar få karaktären av sovstad.

Redan i min fråga har jag framhållit att såväl länsåklagarmyndigheten som polisstyrelsen i Ulricehamn i sina yttranden påpekat hur angeläget det är att vi snabbt får fullgoda polisutredningar. Man har inte heller funnit några hinder för ett behållande ur vare sig administrativ eller ekonomisk synpunkt.

Det är min stora förhoppning att justitieministern här gör ett undantag från principerna. Som jag redan har sagt finns det mycket som talar för ett behållande av den utstationerade åklagaren i Ulricehamn.

Anf. 28 Justitieministern OVE RAINER:

Herr talman! Jag vill inte på något sätt föregripa det beslut som skall fattas. Jag bara konstaterar att det finns en del problem. Så t. ex. har samtliga åklagare i Borås åklagardistrikt vägrat att frivilligt låta sig placeras i Ulricehamn. Det finns en hel del kostnadsproblem i övrigt också. De sakerna

*Meddelande om
interpellationssvar*

*Om målen för
den ekonomiska
politiken*

får bli avgörande för det beslut som fattas. Jag har gjort ett principiellt uttalande.

Överläggningen var härmed avslutad.

8 § Meddelande om svar på interpellation 1982/83:57

Anf. 29 Finansministern KJELL-OLOF FELDT:

Herr talman! Jag hade för avsikt att besvara interpellation nr 57 av Jens Eriksson om kustbevakningen måndagen den 7 februari. Då detta inte passade interpellanten kommer jag att besvara interpellationen fredagen den 18 februari.

9 § Svar på fråga 1982/83:220 om målen för den ekonomiska politiken

Anf. 30 Finansministern KJELL-OLOF FELDT:

Herr talman! Rune Ångström har frågat mig om regional balans alltså är ett av de centrala målen för den ekonomiska politiken och, om svaret är ja på den frågan, varför detta som han uttrycker det inte betonats tydligare i årets finansplan.

De mål för den ekonomiska politiken som nämns i årets finansplan är full sysselsättning, fast penningvärde, balanserad ekonomisk tillväxt, jämn fördelning av levnadsstandarden samt balans i utrikesbetalningarna. Till skillnad från tidigare år nämns inte målet regional balans uttryckligen. I stället har formuleringen "balanserad ekonomisk tillväxt" valts. Denna formulering har enligt min mening två klara fördelar. För det första anges därmed att den ekonomiska utvecklingen skall vara balanserad i flera avseenden – här avses såväl den regionala fördelningen av produktionen som dess fördelning mellan olika sektorer, liksom att den skall äga rum under hänsynstagande till miljömässiga och sociala aspekter. För det andra anges att målet är att uppnå tillväxt i ekonomin. Någon sådan har vi inte haft under senare år.

Det faktum att regional balans på detta sätt förts in under det allmänna tillväxtmålet innebär på intet sätt att målet att uppnå en jämn geografisk fördelning av produktion, sysselsättning och välfärd skulle ha reviderats. Tvärtom förutsätter inte minst målet full sysselsättning att det även råder regional balans. Därtill framgår det klart av budgetpropositionen att målet för regionalpolitiken står fast. I industridepartementets bilaga formuleras detta mål klart: "Målen för regionalpolitiken är att skapa förutsättningar för en balanserad befolkningsutveckling i landets olika delar och ge människor i alla delar av landet tillgång till arbete, service och god miljö." Regionalpolitiken skall på det sättet också främja tillväxten i ekonomin.

Samtidigt vill jag framhålla att våra möjligheter att bedriva en aktiv

regionalpolitik är beroende av hur vi lyckas med tillväxtmålet. Den yttre balansen har i årets finansplan tagits upp som ett mål i sig just för att markera hur avgörande denna fråga är.

Som bekant har regeringen nyligen tillkallat en parlamentariskt sammansatt kommitté med uppgift att se över det regionalpolitiska stödet till näringslivet, bl. a. i syfte att finna en lämplig avvägning mellan selektiva och generella regionalpolitiska medel och former för beslutsordning på regional nivå.

Av vad jag här anfört torde framgå att den här regeringen – trots de svårigheter den ställs inför – har höga regionalpolitiska ambitioner.

Anf. 31 TALMANNEN:

Då Rune Ångström inte är närvarande i kammaren medger jag på begäran att Börje Stensson får ta emot svaret.

Anf. 32 BÖRJE STENSSON (fp):

Herr talman! Jag tackar för att herr talmannen gav mig denna möjlighet när Rune Ångström nu har fått förfall.

Jag ber att få tacka statsrådet för svaret på den fråga som Rune Ångström har ställt. Uppsatta mål för regional balans i tidigare finansplaner är att ge människor i alla delar av landet tillgång till arbete, till service och till god miljö. Av dessa tre delmål är det väl bara den friska luften som f. n. kan erbjudas stora grupper människor, särskilt i glesbygden. I Norrbotten är mer än var tionde människa utan arbete. Bland ungdomarna går i vissa åldersgrupper mer än hälften utan jobb.

När situationen är så allvarlig, när obalansen är så påtaglig, då måste finansministern förstå att det väcker oro att regeringen verkar kapitulera inför svårigheterna. Man skriver inte ut den tidigare målsättningen för regionalpolitiken i regeringens förslag till riksdagen.

Den omständigheten att man nu tycks uppmuntra flyttning av arbetskraften från glesbygdslänen till mera expansiva områden gör oron än mer befogad. En viss rörlighet är naturligtvis både bra och nödvändig, men en viktig del i regionalpolitiken är att stimulera företagandet att etablera sig i stödområdena och att skapa nya jobb där.

Nu tycks den nya regeringen främst vara inne på ett kostsamt uppehållande försvar, men en långsiktig strategi saknas. Regional balans är en fråga om rättvisa. Det är människor av kött och blod det gäller.

Jag vill ställa ytterligare en fråga: Har regeringen några planer på att föreslå riksdagen mera långsiktiga, generellt verkande förslag för att motverka den alltmer ökande regionala obalansen?

Anf. 33 Finansministern KJELL-OLOF FELDT:

Herr talman! Jag kan inte underlåta att göra den reflexionen att centerpartiet blir allra duktigast i regionalpolitiken när partiet kan driva den från talarstolar och liknande fora. När centerpartiet i Nils Åslings gestalt var ansvarigt för regionalpolitiken var det verkligen inte mycket som hände.

Nr 70

Tisdagen den
1 februari 1983

*Om målen för
den ekonomiska
politiken*

*Om målen för
den ekonomiska
politiken*

Det avgörande är faktiskt inte hur man i propositionen formulerar målen, särskilt som målformuleringarna i och för sig är fullt tillfredsställande. Det avgörande är vad man utträttar. Svaret på frågan om de insatser som regeringen har gjort och kommer att göra när det gäller att skapa sysselsättning i de många delar av landet där arbetslösheten i dag härjar, blir därför en hänvisning till den ekonomiska politik som vi för, till de propositioner som vi kommer att lägga under våren och som bl. a. berör Norrbotten och till övriga åtgärder som spänner över ett brett fält. I dag, efter sex års borgerligt styre, är vi tyvärr tvungna att göra insatser för sysselsättningen i praktiskt taget alla delar av landet. Stockholmsregionen, Göteborgsregionen och Malmöregionen är nu ungefär lika hårt drabbade av arbetslösheten som andra delar av landet. Ansträngningarna att skaffa folk arbete kan inte längre begränsas till det som en gång i tiden kallades glesbygd och skogslän. Nu gäller det hela landet. Det är det jobbet som vi håller på med.

Anf. 34 BÖRJE STENSSON (fp):

Herr talman! Jag får påpeka för finansministern att jag representerar folkpartiet. Det kan tänkas att finansministern inte har lagt märke till mig – vi har inte direkt fört några debatter under de sex år som jag har varit i riksdagen. Däremot har Rune Ångström varit här en avsevärd tid och borde kanske kännas igen.

Vissa åtgärder verkar i motsatt riktning när det gäller att skapa regional balans, exempelvis extraskatten på elström. Den drabbar främst glesbygdsläna, där vattenkraften produceras. Vidare ligger huvuddelen av investeringarna inom SJ i Syd- och Mellansverige. Trots det stora behov av upprustning som finns t. ex. längs inlandsbanan och trots den stora arbetslöshet som finns i norr, tycks det saknas vilja att styra resurser just till de områdena. Regeringen har bestämt att energiverket skall ligga i Stockholm. Det borde ha kunnat lokaliseras ut till någon annan ort. I budgetpropositionen föreslår regeringen vidare att det särskilda prisstödet till brännolja skall försvinna.

När man läser dessa regeringsförslag förstår man att regeringen, kanske t. o. m. medvetet, i finansplanen har utelämnat den tidigare klart uttryckta målsättningen om regional balans.

Anf. 35 Finansministern KJELL-OLOF FELDT:

Herr talman! Jag skall bara be folkpartiet om ursäkt för att jag gjorde denna fatala sammanblandning. Tyvärr måste det omdöme jag utfärdade om centerpartiet i regeringsställning också gälla folkpartiet när det gäller insatserna för att skapa sysselsättning här i landet.

Överläggningen var härmed avslutad.

10 § Svar på fråga 1982/83:221 om översyn av lagstiftningen om gåvoskatt

Nr 70

Tisdagen den
1 februari 1983

Anf. 36 Finansministern KJELL-OLOF FELDT:

Herr talman! Karin Ahrland har med anledning av ett gåvoskattemål som nyligen avgjorts av högsta domstolen frågat mig om regeringen är beredd att få till stånd en snar översyn av den tillämpliga lagstiftningen, eftersom den enligt Karin Ahrlands mening kan medföra ett helt obilligt resultat. I målet förklarade domstolen att gåvoskatt skulle tas ut trots att gåvan sedermera ogiltigförklarats genom lagakraftvunnen dom.

Jag vill till att börja med framhålla att frågan om vilka beskattningskonsekvenser som bör följa när en rättshandling ogiltigförklaras är komplicerad. Jag är därför inte beredd att nu uttala mig om hur frågan bör lösas. Men jag håller med Karin Ahrland om att en utredning i ämnet kan vara motiverad. Inom finansdepartementet förbereds f. n. ett tidigare aviserat förslag om vissa ändringar i arvs- och gåvoskattelagstiftningen som skall föreläggas riksdagen under våren. Det är möjligt att vi redan i det sammanhanget hinner med att se över de regler som Karin Ahrland åsyftar. Skulle detta med hänsyn till den korta tiden inte kunna göras, får frågan tas upp i ett annat sammanhang.

*Om översyn av
lagstiftningen om
gåvoskatt*

Anf. 37 KARIN AHRLAND (fp):

Herr talman! Jag tackar statsrådet Feldt för svaret.

För att det inte skall uppstå några som helst missförstånd vill jag först påpeka att jag naturligtvis ogillar både skatteflykt och skattefusk. Och även om jag ogillar en del av de skattelagar vi har, tycker jag det är självklart att vi skall följa dem. Men jag tycker också att när man ser att konsekvenserna av en del bestämmelser blir, som HD uttryckt det, obilliga, då är det rimligt att se efter om de reglerna behöver ändras.

Vi kan ha olika åsikter om skatteplanering, men faktum är att vår lagstiftning i och för sig inte förbjuder människor att tänka efter hur de skall sköta sina pengar så att de får låg skatt. Hos somliga har det ju som bekant blivit en ren sport. Riksdag och regering har också insett att det behövs ibland, eftersom det måste vara värdefullt att underlätta generationsskiften i familjeföretag. I sådana kan arvsskatten annars ibland bli så hög att företagets soliditet och likviditet sjunker katastrofalt.

I det specifika fall som förorsakade min fråga hade en tjänsteman vid länsstyrelsen på våren värderat en aktiepost till drygt 22 000 kr., vilket skulle innebära en gåvoskatt på något mer än 1 000 kr. På hösten värderades samma aktiepost av samma länsstyrelse till 427 000 kr. Därmed var varken givare eller gåvotagare beredd att vara med, varpå gåvan återgick. Länsstyrelsen och hovrätten accepterade detta och ville inte ta ut gåvoskatt på, som kammarkollegiet uttryckte det, "förslagsvis" 131 000 kr. Men HD fann att skattskyldighet förelåg, bl. a. därför att förarbetena till arvs- och gåvoskattelagen inte förutsätter att ogiltig gåvohandling inte skall medföra skattskyldighet.

*Om översyn av
lagstiftningen om
gåvoskatt*

Jag står inte här för att kvälja dom. När högsta domstolen har sagt sitt, måste vi acceptera det. Men, herr talman, jag tycker att man skall notera att HD i domskälen sade: "Även om en sådan ordning från principiella synpunkter låter sig förklaras och försvaras, kan den uppenbarligen i enskilda fall leda till resultat som ter sig obilliga." Det är alltså, statsrådet Feldt, inte bara jag som tycker det är obilligt – jag är i gott sällskap.

Man kan vinna skattebefrielse enligt 58 a § i arvsskatte- och gåvoskatte-lagen. Regeringen har nu, av skäl som jag inte känner, lämnat en sådan ansökan utan bifall. Jag kväljer inte heller regeringens utslag. Men jag förstår av frågesvaret att t. o. m. statsrådet Feldt kanske tyckte det var litet obilligt att staten kunde ta ut 524 000 kr. i skatt på gåvor som inte har blivit gåvor. Jag tycker det är bra att svaret förutskickar en utredning. Jag hoppas att jag inte behöver vänta för länge på denna.

Anf. 38 Finansministern KJELL-OLOF FELDT:

Herr talman! Jag begriper inte varför Karin Ahrland anser mig vara så totalt renons på mänskliga känslor att jag inte ibland skulle tycka att lagstiftningens utfall och de beslut jag måste fatta ter sig obilliga.

Jag skall förklara varför det här faktiskt är litet komplicerat. Om man skulle ha den generella regeln att rättshandlingar av olika slag kan dras tillbaka, därför att skatteutfallet icke blir det av skattesubjektet i fråga planerade, hamnar man i en situation där människor kommer att göra en rad transaktioner enligt principen går det så går det. Det skulle leda till skattekonsekvenser som man inte vill ha, därför att man så att säga har planerat fel. Då skulle man bara säga: Vi drar tillbaka det hela och gör det ogiltigt. Det vore kanske att skapa en situation som både för skattemyndigheterna och för skattskyldiga skulle te sig obillig. Det är därför som det inte är alldeles lätt att exakt säga hur man skall göra.

Jag har lovat Karin Ahrland att vi skall uppfylla löftet att se efter om vi kan hitta något som gör att i varje fall de orimliga resultaten inte uppstår som en följd av den nuvarande lagstiftningen.

Anf. 39 KARIN AHRLAND (fp):

Herr talman! Jag känner inte till Kjell-Olof Feldts mänskliga känslor. Jag har aldrig sagt att han är renons på dem – jag har f. ö. en annan uppfattning. I stället har jag försökt säga att det är bra att han hade så mycket mänskliga känslor att han insåg att det här fallet var obilligt och höll med både högsta domstolen och mig. Det är bra att han är villig att göra en översyn.

Beträffande Kjell-Olof Feldts diskussion om skatteplanering tror jag att vi där har samma känslor.

Överläggningen var härmed avslutad.

11 § Svar på fråga 1982/83:190 om flygbesprutning av jordbruksmark

Nr 70

Tisdagen den
1 februari 1983

Om flygbesprutning av jordbruksmark

Anf. 40 Jordbruksministern SVANTE LUNDKVIST:

Herr talman! Lennart Bladh har frågat mig om det finns några centrala anvisningar för tillsynen av flygbesprutning över jordbruksmark som ger stöd för ett aktivt agerande från hälsovårdsnämndens sida samt, om så är fallet, vilka åtgärder jag tänker vidta för att få en effektivt fungerande tillsyn.

Som anges i frågan är flygspridning av bekämpningsmedel omgärdad med olika restriktioner som syftar till att hindra att skada eller olägenhet uppkommer vid spridningen. Enligt lagstiftningen om hälso- och miljöfarliga varor får bekämpningsmedel spridas från luften endast om produktkontrollnämnden godtagit denna spridningsmetod. Det flygföretag som utför spridningen är skyldigt att före spridningen underrätta berörd hälsovårdsnämnd och polismyndighet. Vidare skall den som utför spridningen kunna redovisa de omständigheter som är av betydelse vid varje spridningstillfälle. För att ytterligare förstärka säkerheten vid spridning från luften av bekämpningsmedel krävs dessutom att flygföraren efter en särskilt genomgången utbildning godkänts av lantbruksstyrelsen.

Trots de restriktioner som finns har vid skilda tillfällen spridningen av bekämpningsmedel från luften medfört skada eller annan olägenhet för omkringboende. Detta är enligt min mening inte godtagbart. Den som sprider bekämpningsmedel har ansvaret för att spridningen inte vållar skador. Hälsovårdsnämnden har i första hand tillsynsansvaret.

För att underlätta hälsovårdsnämndernas arbete måste klara anvisningar för tillsynsarbetet utfärdas. Inom produktkontrollnämnden pågår f. n. ett arbete med att se över och förbättra de bestämmelser som gäller för spridning av bekämpningsmedel. Enligt vad jag inhämtat har produktkontrollnämnden även för avsikt att utarbeta anvisningar till ledning för tillsynsmyndigheternas arbete. Därigenom bör förutsättningarna öka för en effektivisering av tillsynen.

Anf. 41 LENNART BLADH (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet för svaret.

Svaret i sig självt är bra. Där redogörs för de bestämmelser som gäller i dag och för kommande bestämmelser. Självfallet grundar sig min fråga på faktiska händelser. Börjar man syna vad som sker vid flygbesprutning, finner man att dagens regler är alltför vaga för att skydda dem som lätt kommer i beröring med bekämpningsmedlen. Man ser också att det är lätt att få besprutning utan att man bett om det. I mitt hemlän besprutas väldigt mycket åkermark. Det har förekommit fall då människor fått på sig bekämpningsmedel, varvid de ansvariga i alla fall blivit frikända.

Enligt min mening är därför dagens regler för vaga. Talar man med representanter för hälsovårdsmyndigheter som har hand om tillsynen, säger dessa att det inte finns tillräckligt bra bestämmelser för att kunna stoppa besprutning på områden, där det inte skall ske någon sådan.

Om flygbesprutning av jordbruksmark

I svaret står det att flygföraren skall ha genomgått särskild utbildning, och det är väl bra. Ibland är förarna riktiga virtuoser. Likväl innebär vindförhållanden och annat att bekämpningsmedlen faller utanför det angivna området.

Herr talman! Jag tror att det är angeläget att det görs en ordentlig översyn av bestämmelserna. Det glädjer mig att produktkontrollnämnden har för avsikt att utarbeta nya anvisningar. Min fråga lyder då: Är statsrådet beredd att gå så långt att kommunerna ges vetorätt när det gäller besprutning? Det kan ändå finnas markområden som ligger så till att det inte bör få förekomma flygbesprutning. Det finns sådana ställen där det måste anses vara omöjligt att bespruta inom ett visst angivet område. Vill statsrådet ge hälsovårdsnämnderna ytterligare anvisningar, så att de kan säga nej till besprutningar? Kan det bli så tryggt att, om nu flygbesprutning är nödvändig, människor som bor i närheten inte behöver få bekämpningsmedel på sig?

Anf. 42 Jordbruksministern SVANTE LUNDKVIST:

Herr talman! Med dagens lagstiftning och de bestämmelser som är knutna till denna ges hälsovårdsnämnden möjlighet att skydda sådana anläggningar – t. ex. dricksvattenstäckter – där en besprutning uppenbarligen kunde medföra miljöskada eller hälsorisk.

F. n. arbetar en utredning med kemikalieanvändningen i jordbruket, och vi kan inom en mycket nära framtid motse förslag från denna utredning. Hur dessa frågor skall behandlas i ett vidare sammanhang får vi tillfälle att då diskutera och ta ställning till.

Anf. 43 LENNART BLADH (s):

Herr talman! Jag tackar för statsrådets förtydliganden.

Jag vill inte på något sätt vara besvärlig, men hälsovårdsmyndigheterna framhåller faktiskt att man i dag kan anmäla besprutning per telefon, t. ex. en lördag eller en söndag, då insekter slagit sig ned på ett visst område. I sådana fall går det faktiskt att bespruta utan tillstånd. Enligt min mening är det fel att det inte finns klara bestämmelser som innebär att man i god tid måste begära tillstånd. I vissa områden finns det också vägar och annat som gör att besprutning inte bör ske från flygplan. Skall det bli tal om besprutning borde det i så fall ske på annat sätt. Nog har statsrådet fullmakt att gå så hårt till väga att människor inte får bekämpningsmedel på sig och därmed tvingas utstå ett obeskrivligt lidande. Likväl finns det fall då de som har besprutat mark blivit frikända. Lagen är sådan. Advokaterna är skickliga på olika sätt, och det blir olika utfall. Tragedier kan inträffa. Jag menar att vi med en hårdare bestämmelse skulle kunna finna medel mot sådant här.

Anf. 44 Jordbruksministern SVANTE LUNDKVIST:

Herr talman! Det är angeläget med den här översynen av tillämpningen som nu skall göras av produktkontrollnämnden. Vi får se vilka anvisningar som kan komma ut ur den översynen och sedan pröva det hela på nytt, när vi

har den pågående utredningens förslag på bordet. Den lär ju vara färdig inom den allra närmaste tiden.

Överläggningen var härmed avslutad.

Nr 70

Tisdagen den
1 februari 1983

*Om dumpningen
i havet av radio-
aktivt avfall*

12 § Svar på fråga 1982/83:199 om dumpningen i havet av radioaktivt avfall

Anf. 45 Jordbruksministern SVANTE LUNDKVIST:

Herr talman! Oswald Söderqvist har frågat mig om den svenska inställningen till ett förslag mot havsdumpning av radioaktivt avfall. Förslaget kommer att behandlas vid den s. k. Londonkonventionens möte den 14–18 februari 1983.

Den svenska lagstiftningen förbjuder alla former av dumpning av avfall till havs. Våra nordiska grannländer har en likartad lagstiftning. Enligt regeringens uppfattning är dumpning inte någon från miljösynpunkt acceptabel form för avfallsbehandling vare sig det gäller radioaktivt avfall eller andra typer av avfall.

Det internationella arbetet rörande dumpning av radioaktivt avfall sker främst inom ramen för den globala dumpningsöverenskommelsen, Londonkonventionen, och inom OECD:s kärnenergiorgan NEA. Enligt Londonkonventionens regler är dumpning av högaktivt avfall förbjudet, medan dumpning av medel- och lågaktivt avfall fordrar tillstånd av nationell myndighet i varje särskilt fall.

Vid konventionens tillkomst och alltsedan dess ikraftträdande år 1975 har de svenska delegationerna strävat efter att få till stånd successivt strängare bestämmelser och gränsvärden för vad som får dumpas. Den svenska regeringens strävan är att söka få till stånd en utveckling som på sikt leder till ett totalförbud mot havsdumpning av radioaktivt avfall.

Beträffande det nu aktuella förslaget att omedelbart förbjuda all dumpning är det tivelaktigt om detta förslag kommer att få den erforderliga majoriteten. En annan tänkbar lösning för att uppnå den redovisade målsättningen kan då vara att söka nå ett förbud som skulle gälla efter en övergångstid. De nordiska länderna har i samarbete utarbetat ett sådant förslag som nyligen tillställts samtliga fördragsslutande parter.

Anf. 46 OSWALD SÖDERQVIST (vpk):

Herr talman! Jag tackar jordbruksministern för svaret.

Detta är ju en mycket viktig sak, och i huvudfrågan är vi självfallet överens – att all dumpning till havs är oacceptabel. Trots detta sker ju sådan dumpning, och det är bakgrunden till min fråga. Det finns fortfarande fyra länder i Europa som dumpar. England, framför allt kanske, men även Belgien, Holland och Schweiz dumpar, såvitt jag vet, fortfarande i det upplåtna området ute i Atlanten. Det har på senare tid kommit fram forskningsrön o. d. som tyder på att växt- och djurvärlden vid radioaktiv

*Om dumpningen
i havet av radio-
aktivt avfall*

dumpning inte reagerar på det sätt som man tidigare har trott eller sagt sig veta. utan det blir mycket snabbt en anrikning i de områden som utsätts för dumpningen. Det är inte så som har påståtts, att avfallet sprids ut i havet, vilket ju varit en bekväm förklaring. Därför är det viktigt att man så snart som möjligt får stopp på dumpningen av radioaktivt avfall. Så långt är vi alltså överens.

Vad gäller Londonkonventionen och OECD:s kärnenergiorgan NEA:s övervakning, så är det ju de två bilagorna till konventionen som är intressanta – den s. k. svarta listan, där man förtecknat de ämnen som absolut inte får dumpas. Dit hör givetvis det högaktiva avfallet. Bil. 2, den grå listan, omfattar det radioaktiva avfall, dvs. reaktoravfall och annat, som får dumpas med särskilt tillstånd. Det gäller nu att från bil. 2, den grå listan, till bil. 1, den svarta listan, försöka få överflyttat reaktoravfall, kläder som används vid kärnkraftverk och annat som hör till denna kategori. Det är närmast på denna punkt som jag vill ställa en följdfråga till jordbruksministern: Tänker Sverige vid denna konferens senare i februari jobba för att försöka få upp det radioaktiva avfallet – vi brukar här i Sverige säga reaktoravfallet – från bil. 2, den grå listan, till bil. 1, den svarta listan? Då skulle det naturligtvis bli totalförbud mot dumpning av detta avfall, och det är det som är intressant i detta sammanhang.

Vi har som sagt vår lag 1971:1154 som förbjuder vår egen havsdumpning. En intressant fråga i detta sammanhang är vår utförelse av reaktoravfall till framför allt England. Vi har under många år skickat avfall från Oskarshamnsreaktorerna till Windscale för upparbetning. Vart tar de avfallsprodukter vägen som uppstår i reaktorerna när det svenska avfallet upparbetas? Dumpar engelsmännen möjligtvis också rester som har uppstått vid upparbetningen av svenskt avfall? Också det är en fråga som berör oss som nation, men framför allt skulle jag vilja ha en upplysning om regeringens inställning till överflyttning från bil. 2 till bil. 1.

Anf. 47 Jordbruksministern SVANTE LUNDKVIST:

Herr talman! Vi är alltså överens i sak, och regeringen har slagit fast att den för sin del är emot dumpning av denna typ av avfall. De nordiska länderna delar denna uppfattning.

Det gäller om vi skall kunna få över denna typ av avfall till rätt lista. Det är frågan om det kan ske omedelbart eller om vi tvingas att acceptera att det sker efter en övergångstid för att bereda länderna möjlighet att lösa sina praktiska problem. Vi tycker att det är värdefullt om vi kan behålla dessa länder inom konventionen, så att vi kan fortsätta att påverka deras agerande. Om utvecklingen i stället skulle ta den vändningen att man nu försökte sig på ett omedelbart stopp, skulle vi löpa risken att dessa länder ställer sig vid sidan om. Vi kan inte med internationella konventioner tvinga någon att ansluta sig till de åtgärder som man föreslår inom konventionens ram.

Vi vill alltså arbeta för att vi skall nå det mål som vi är överens om, men vi vill göra det med de metoder som är möjliga i sammanhanget.

Anf. 48 OSWALD SÖDERQVIST (vpk):

Herr talman! Jag tolkar jordbruksministrernas båda svar så, att den svenska regeringen aktivt kommer att arbeta för att försöka få till stånd denna skärpning av lagstiftningen. Men jag vill än en gång framhålla att det brådskar. Det visar de senaste forskningsresultaten från bl. a. USA. Kommunalt har man i den stora staden San Francisco låtit göra undersökningar av USA:s egna dumpningar i Stilla havet. Dessa undersökningar har visat att det sker en oerhört mycket större påverkan av och en oerhört mycket snabbare anrikning i hela näringskedjan än man någonsin har kunnat föreställa sig. Därför hoppas jag att den svenska regeringen verkligen agerar med kraft vid konferensen i London om någon vecka.

Överläggningen var härmed avslutad.

Nr 70

Tisdagen den
1 februari 1983

*Om rätten att för-
värva skogsmark
från skogsbolag*

13 § Svar på fråga 1982/83:217 om rätten att förvärva skogsmark från skogsbolag

Anf. 49 Jordbruksministern SVANTE LUNDKVIST:

Herr talman! Per-Ola Eriksson har frågat mig om enskilda jord- och skogsbrukare som är i behov av kompletterande skogsmark i fortsättningen kommer att förvägras köp om domänverket vill köpa.

Per-Ola Erikssons fråga grundar sig på vad jag uttalat i budgetpropositionen om skogsbolagens utbud av fastigheter. Mitt uttalande är gjort i anslutning till den särskilda rörliga kredit som stått till lantbruksstyrelsens förfogande sedan år 1979 för större förvärv av mark från domänverket och skogsbolag. Krediten har bl. a. haft betydelse när det gällt att lösa likviditetsproblem för vissa skogsbolag.

I budgetpropositionen har jag sagt att utbudet av fastigheter från skogsbolag i fortsättningen kan förväntas minska. De fastigheter som framdeles utbjuds bör emellertid, till skillnad från vad som gäller f. n., i första hand erbjudas domänverket. Detsamma gäller, med beaktan av skogsbrukets strukturrationalisering, för den skogsmark som lantbruksstyrelsen förvärvat med anlitan av denna särskilda rörliga kredit. Vidare bör krediten på sikt avvecklas.

Jag vill understryka att avsikten med detta uttalande inte är att förhindra enskilda jord- och skogsbrukare som är i behov av kompletterande skogsmark att köpa sådan. Rationaliseringsfastigheter bör enligt de allmänna riktlinjerna för jordbrukets och skogsbrukets strukturrationalisering och med hjälp av jordfonden användas till sådan komplettering.

Mitt uttalande i budgetpropositionen syftar på de samlade större utbud av fastigheter som kan komma från skogsbolag. I dessa fall bör domänverket i första hand ha möjlighet att köpa. Om önskemål om köp från verkets sida i ett sådant fall inte föreligger, bör givetvis enskilda jord- och skogsbrukare kunna förvärva mark.

Tisdagen den
1 februari 1983

*Om rätten att för-
värva skogsmark
från skogsbolag*

Anf. 50 PER-OLA ERIKSSON (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka jordbruksministern för svaret på min fråga.

Svaret är inte kristallklart utan något motsägelsefullt, eller mångtydigt, om man vill uttrycka sig så. Endast i de fall domänverket inte vill köpa mark skall alltså enskilda få den möjligheten. Samtidigt sägs det i svaret att det endast är domänverket som i första hand skall få köpa den mark som f. n. finns i lantbruksstyrelsens ägo. Jag ställer mig frågan: Vilken mark är det egentligen man skall kunna förvärva?

Anledningen till min fråga är det besked som jordbruksministern gav i budgetpropositionen, där det heter att skogsmark i första hand skall erbjudas domänverket. Detta har, herr talman, väckt mycken oro och irritation ute i bygderna, hos människor som är i behov av kompletterande skogsmark för sin försörjning. Många har uppfattat detta som en kärv markering från regeringens sida. Jag vill erinra om att regeringen hösten 1982 satte klacken i backen för marköverföring från domänverket till lantbruksnämnden för vidare försäljning till enskilda. Denna markering i budgetpropositionen har uppfattats som ytterligare en kärv attityd från regeringens sida.

Jord- och skogsbruket spelar ändå en mycket viktig roll i näringslivet. I stora delar av landet utgör också jord- och skogsbruket den helt dominerande näringsgrenen. Därför har många aktiva jord- och skogsbrukare intresse och även behov av att komplettera sina fastigheter med ytterligare skogsmark. Det bidrar till att öka företagens bärkraft och ger erforderlig sysselsättning.

En utveckling som innebär att främst domänverket får köpa mark kommer att få allvarliga följder i inlandet och i glesbygdsregionerna. Domänverket är redan i dag den helt dominerande skogsmarksägaren i stora delar av landet, exempelvis i Norrbottens län. Att ytterligare stärka det markinnehavet, på det sätt som regeringen nu antyder, är inte bra.

Det är viktigt att vi slår vakt om de enskilda brukarna, framför allt i inlandet och i Tornedalen, för att nu hålla oss till Norrbottens län. Genom att komplettera fastigheterna med ytterligare skogsmark kan brukarna skapa underlag för fortsatt överlevnad och utveckling.

Jag skulle vilja fråga jordbruksministern litet närmare: Vad har man för motiv med detta förslag i budgetpropositionen? Det måste finnas något annat motiv än att stärka domänverket. Avser regeringen att ge upp den målsättning som hittills gällt: att bygga upp enskilt jord- och skogsbruk i inlandet för att stärka sysselsättningen och skapa ett tillräckligt befolkningstal, så att bygderna hålls levande?

Anf. 51 Jordbruksministern SVANTE LUNDKVIST:

Herr talman! Ett av våra problem i dag när det gäller de här frågorna är den stora ägosplittringen inom skogsbruket. Vi har också fått uppleva den roll som denna ägosplittring har spelat när det gällt att på ett vettigt sätt kunna utnyttja vår skogsråvara och få fram det utbud av skogsråvara som behövs i en för skogsindustrin god situation. När det gäller utbud – jag vill markera

utbud – från de stora skogsbolagen, och det är ju dem som jag hänvisar till, borde staten, när staten uppträder som köpare av dessa utbud, i första hand erbjuda domänverket möjligheten för att man skall kunna ta vara på de välarronderade fastigheter av denna karaktär som kan fungera bra ur skogsbrukssynpunkt.

Jag är naturligtvis å andra sidan väl medveten om den roll som det kombinerade jord- och skogsbruket spelar exempelvis i Norrlands inland och den betydelse som det har att även i det sammanhanget fortsätta en strukturrationalisering. Den skall pågå i vanlig ordning. När det gäller förvärv av markområden som icke är lämpade för domänverkets innehav och där man alltså inte slår sönder stora välarronderade innehav är det naturligt att den typen av skogsmark går in i den vanliga struktur- och rationaliseringsverksamheten. Här är det ytterst fråga om att driva skogsbruket och dess strukturrationalisering på ett sådant sätt att vi får en ur samhällsekonomisk synpunkt riktig utveckling inom svensk skogsnäring.

Anf. 52 PER-OLA ERIKSSON (c):

Herr talman! När det gäller ägosplittringen kan jag dela jordbruksministerns uppfattning att den i många bygder är ett stort problem, och jag hoppas att vi någon gång kan komma till rätta med det problemet.

Jordbruksministerns svar på min fråga är, som jag sade tidigare, litet mångtydigt. Man är tydligen beredd att låta enskilda köpa skogsmark, om inte domänverket avser att köpa den. Men om en enskild är beredd att köpa viss mark och är i behov av den, äger domänverket, om jag tolkat jordbruksministerns svar rätt, företrädesrätt till den marken. Det kan då leda till att enskilda fortsättningsvis får leva med för liten skogsareal. Det är ju inte säkert att domänverket behöver förvärva den extra skogsareal som bjuds ut från skogsbolagen, utan det kan mycket väl vara så att enskilda – kanske permitterade av domänverket – är intresserade av att förvärva sådan ledig skogsmark i syfte att skapa fristående egna fastigheter. Är inte det någonting som också borde stimuleras från regeringens sida?

Anf. 53 Jordbruksministern SVANTE LUNDKVIST:

Herr talman! Att Per-Ola Eriksson tycker att jag inte ger ett klart besked har sin grund i att vi inte här kan stå och bedöma och avgöra vilka fastigheter som är av den karaktären att de bör hållas samlade och vilka som eventuellt har en sådan karaktär att de bättre lämpar sig för den strukturrationaliseringsverksamhet som Per-Ola Eriksson talar om. Jag har bara velat göra klart vad det ytterst är fråga om, nämligen de stora markförvärv där vi tycker att det är naturligt att behålla arealerna samlade och i första hand erbjuda domänverket att driva skogsbruk på fastigheterna. Det skulle närmast vara underligt om inte staten medverkade till detta, när vi har den situation som vi har med denna stora ägosplittring. Den övriga strukturrationaliseringsverksamheten kommer att fortsätta efter de bestämmelser och förordningar som gäller.

Om rätten att förvärva skogsmark från skogsbolag

Tisdagen den
1 februari 1983

*Om behandlingen
inom regeringen
av utredningsför-
slag om industri-
verkets verksamhet
och organisation*

Anf. 54 PER-OLA ERIKSSON (c):

Herr talman! Det är klart att jag inte kräver att jordbruksministern skall peka ut vilka olika skogsskiften som det kan bli fråga om. Det skulle vara för mycket begärt. Men i budgetpropositionen och i jordbruksministrarnas svar här i dag anges en färdriktning som jag uppriktigt sagt är litet orolig för. Jag är orolig inte bara för de enskilda skogsägarna, för att de inte kan förvärva mark, utan även för småsågar i Norrlands inland, som många gånger bygger sin verksamhet på råvara från det enskilda skogsbruket. Vi vet att domänverket inte alltid har ställt upp – det har andra intressen att bevaka och tillgodose.

Jag skulle gärna vilja upprepa min fråga till jordbruksministern: Vad har man för motiv för att ytterligare öka domänverkets skogsinnehav?

Anf. 55 Jordbruksministern SVANTE LUNDKVIST:

Herr talman! Jag skulle vara glad om Per-Ola Eriksson och jag kunde förena oss i den oro över huvud taget som jag känner för utvecklingen inom svensk skogsnäring och även förena oss om angelägenheten av att vi får ett väl fungerande skogsinnehav också för domänverkets vidkommande, med hänsyn tagen till den roll som vi ändå i olika bygder har rätt att hoppas på att domänverket skall kunna spela.

Om vi tittar noga på förutsättningarna framöver, inte bara för skogsbruket utan också för skogsindustrin – och jag tänker därvid också på sågarna – har vi många skäl att vara angelägna om att vi får en sådan strukturrationalisering inom vårt skogsbruk, att vi kan få ett framgångsrikt skogsbruk även i framtiden. Där skall domänverket spela sin roll, och där får det kombinerade jord- och skogsbruket spela sin roll.

Överläggningen var härmed avslutad.

14 § Svar på fråga 1982/83:179 om behandlingen inom regeringen av utredningsförslag om industriverkets verksamhet och organisation

Anf. 56 Industriministern THAGE PETERSON:

Herr talman! Nils Berndtson har frågat statsministern av vilken anledning regeringen har valt att vid behandlingen av ett utredningsförslag om statens industriverks framtida verksamhet och organisation ersätta det sedvanliga remissförfarandet med ett seminarium och i vilken utsträckning regeringen avser att tillämpa en likartad metod på kommande utredningar.

Frågan har överlämnats till mig.

Jag vill inledningsvis redogöra för vad som generellt gäller för beredningen av regeringsärenden.

Enligt 7 kap. 2 § regeringsformen skall sålunda vid beredningen av regeringsärenden behövliga upplysningar och yttranden inhämtas från berörda myndigheter. I den omfattning som behövs skall tillfälle lämnas sammanslutningar och enskilda att yttra sig. I regeringsformen regleras inte

*Om behandlingen
inom regeringen
av utredningsför-
slag om industri-
verkets verksamhet
och organisation*

formen för inhämtande av upplysningar och yttranden. Det ankommer på det beredningsansvariga departementet att avgöra vilken ordning som skall tillämpas i ett varje enskilt ärende. Som regel tillämpas ett skriftligt remissförfarande. I vissa fall kan skäl föreligga att komplettera det skriftliga förfarandet med andra åtgärder, t. ex. s. k. hearings vid seminarier, eller att tillämpa hearings vid seminarier som huvudsaklig form kompletterat med möjligheten att avge skriftliga yttranden. Den sistnämnda ordningen har tillämpats i flera fall tidigare.

Vad så gäller beredningsförfarandet i det ärende som har föranlett herr Berndtsons fråga, utredningsförslaget rörande industriverkets framtida verksamhet och organisation, vill jag säga följande.

Det är angeläget att de förändringar av industriverkets arbetsuppgifter och organisation som kan bli aktuella genomförs utan dröjsmål, både med hänsyn till behovet av en effektiv myndighetsorganisation inom industridepartementets verksamhetsområde och av hänsyn till berörd personal. Beredningen av industriverksutredningens förslag har därför som riktpunkt att den nya organisationen skall träda i kraft den 1 juli 1983. För att göra detta möjligt – och jag vill här inskjuta att utredningens betänkande inkom till departementet den 25 november 1982 – har tillämpats ett förenklat remissförfarande i form av ett seminarium till vilket ett fyrtiotal myndigheter och organisationer m. m. kallades. De närmast berörda myndigheterna anmodades samtidigt att yttra sig skriftligt. Samma möjlighet stod öppen för övriga som kallades till seminariet.

Den särskilde utredaren av industriverkets verksamhet och organisation arbetade mycket öppet i sin utredning och hade omfattande kontakter med myndigheter, näringslivsorganisationer och fackliga organisationer. Betänkandet redovisar inga särskilda yttranden från de experter i utredningen som representerar bl. a. de närmast berörda myndigheterna. Dessa förhållanden har också bidragit till att ett förenklat remissförfarande har tillämpats just i detta fall.

Jag vill avslutningsvis nämna att remissopinionen – sådan den har kommit till uttryck genom detta kombinerade muntliga och skriftliga remissförfarande – till helt övervägande del är positiv till industriverksutredningens förslag.

Anf. 57 NILS BERNDTSON (vpk):

Herr talman! Mot bakgrund av att industridepartementet ersatt det sedvanliga remissförfarandet av ett utredningsförslag med ett seminarium, har jag frågat statsministern om skälen härtill och om regeringen ämnar tillämpa denna metod på kommande utredningar.

Frågan har bollats över till industriministern, som givetvis bör veta anledningen till den företagna åtgärden och förhoppningsvis också svarar generellt på frågeställningen. Jag tackar för svaret.

Först vill jag erinra om att det förekommit kritik mot de borgerliga regeringarna för att de hade en benägenhet att ersätta parlamentariska utredningar med enmansutredningar och departementsutredningar. Den

*Om behandlingen
inom regeringen
av utredningsför-
slag om industri-
verkets verksamhet
och organisation*

aktuella utredningen har något av den karaktären. Så mycket mer befogat bör det ha varit att i vanlig ordning remissbehandla utredningsförslagen.

Det kan inte anses vara en begränsad utredning. Det framgår redan av direktiven. Utredningen gällde statens industriverks framtida verksamhet och organisation. Verksamheten skulle prövas förutsättningslöst. Utredningsuppdraget spänner sålunda över ett vitt fält inom de industri- och regionalpolitiska områdena, anfördes vidare. Betänkandet från utredningen har också fått titeln Organisation för industriell förnyelse, och förslagen spänner över sådana områden som uppgiftsfördelningen mellan regeringen och olika myndigheter, stödformerna osv.

Nog förefaller detta vara frågor som förtjänat den sedvanliga remissbehandlingen i stället för ett tre timmars seminarium, till vilket visserligen ett stort antal myndigheter inbjudits men endast ett fåtal anmodats överlämna skriftliga yttranden.

Tidsfaktorn kan ofta åberopas – det var bråttom, anför Thage Peterson – men det får ju inte leda till att remissförfarandet urholkas och att beslutsunderlaget blir sämre.

Det är riktigt att det inte i regeringsformen regleras hur man skall inhämta upplysningar och yttranden. Men det finns ju dock en praxis, som jag menar att man inte utan vidare bör frångå.

Jag har också frågat i vilken utsträckning man avser att tillämpa likartad metod på kommande utredningar. Det är naturligtvis viktigt för riksdagen att veta om det förfarande som jag här har påtalat i min fråga är ett undantag eller om det kan anses bli en regel. Hur man skall tolka industriministerns svar i det avseendet är väl något oklart. Tyvärr kan jag inte utläsa ur svaret att detta bara är ett undantag från en regel, och det vore bra om industriministern ville förtydliga sitt svar på den punkten.

Anf. 58 Industriministern THAGE PETERSON:

Herr talman! När vi på departementet diskuterade frågan om remissbehandlingen av det här utredningsförslaget, gällde det naturligtvis först och främst hur vi skulle hinna få fram en proposition till riksdagen före den 10 mars för att få den nya organisationen att träda i kraft den 1 juli i år.

Min linje var då att använda en remissomgång som gav oss möjlighet att lägga fram en proposition för riksdagen i tid för att få den nya industriorganisationen till stånd. Jag tycker det var lovvärt att först och främst se till saken, och jag tror åtminstone att herr Berndtson innerst inne också inser det riktiga i att arbeta så, nämligen att välja ett remissförfarande som möjliggör en snabb behandling utan att för den skull sätta stopp för synpunkter och remisser.

Om jag skulle ha valt ett omfattande och tidsödande remissförfarande, så hade jag ju inte kunnat lägga fram en proposition före den 10 mars, och då hade det hela blivit försenat ett år. Jag menar att i ett sådant läge var det naturliga och riktiga att välja den form av remissförfarande som jag här valde. Det har ju ändå varit ett remissförfarande, låt vara i förenklad form.

Slutligen den sista frågan. Det stycke som börjar "Enligt 7 kap. 2 § regeringsformen" skulle vara svar på den fråga som herr Berndtson upprepar. Om det är otydligt, så vill jag säga att avsikten är att man får bedöma detta från fall till fall. Regeringsformen lämnar då berört departement möjlighet att avgöra vilket remissförfarande som skall användas. Mitt svar måste bli att det kan man inte generellt ha någon uppfattning om, man får göra en bedömning. I denna fråga gjorde jag den bedömningen att det var viktigt att få fram propositionen för att få den nya verksorganisationen i kraft. Därför ville jag att ett så kort remissförfarande som möjligt skulle användas. Detta har inte på något sätt skadat propositionsarbetet, och jag hoppas att herr Berndtson så småningom skall inse att det var en bra proposition som kom till riksdagen.

Anf. 59 NILS BERNDTSON (vpk):

Herr talman! Förmodligen är det inte bara i detta fall man kan åberopa och kommer att åberopa tidsnöd och att det är bråttom att få fram förslagen, och det är det som inger oro. Även om skälen nu accepteras i det här konkreta fallet kvarstår ändå frågan om det är en ny praxis man slår in på.

Det är tydligen svårt att få besked på den punkten. Vi får väl vaksamt följa den här frågan i fortsättningen, för jag tror inte att det är bra för riksdagens arbete om man försämrar remissförfarandet och därmed beslutsunderlaget.

Jag vill erinra om att riksdagen nära nog historiskt har sett kritiskt på om remissförfarandet försämrats, därför att det med rätta kan hävdas att då blir också riksdagens beslutsunderlag sämre.

Jag hade önskat ett klarare besked om att detta var det konkreta fall som nödvändiggjorde ett sådant här begränsat remissförfarande, men det är tydligen inte möjligt att få fram ett besked på den punkten.

Anf. 60 Industriministern THAGE PETERSON:

Herr talman! Jag vill inte utesluta att jag någon gång i framtiden på industridepartementets område kan komma att använda ett sådant här remissförfarande igen, därför att jag anser att de erfarenheter som vi har fått av detta är enbart goda och positiva. Jag säger detta särskilt med tanke på att vi i detta fall utgick från det lovvärda syftet att så snabbt som möjligt få fram en proposition, så att herr Berndtson och övriga i riksdagen skall kunna behandla propositionen i tid, och framför allt för att vi skall få en ny industripolitisk organisation.

Herr Berndtson! Det kan väl inte vara en vettig politik att vi skall vara så omständliga, byråkratiska och stelbenta av oss bara för att vi skall hålla fast vid ett så och så långt remissförfarande och därigenom försena ett förslag ett helt år. Är det ändå inte sakfrågorna och förslagen när det gäller politiken som är det viktigaste? Ibland efterlyser jag såväl för regeringens som för riksdagens arbete mindre stelbenthet och kanske en snabbare behandling. Jag har ansträngt mig för att få till stånd en snabbare behandling, och då tycker jag inte att herr Berndtson skall straffa mig för det, utan jag hade

*Meddelande om
interpellationssvar*

nästan väntat mig uppmuntrande ord från herr Berndtson för denna remissverksamhet. I dag har jag fått motsatsen, och det gör mig litet bedrövad.

Anf. 61 NILS BERNDTSON (vpk):

Herr talman! Avgörande blir naturligtvis vilka skäl Thage Peterson kommer att åberopa om man tillämpar den här metoden även i fortsättning-
en. Det är tydligt att det nu inte enbart kommer att handla om tidsnöd eller om att snabbt få fram frågorna, utan industriministern anser även att den här formen är bättre än det sedvanliga remissförfarandet – åtminstone lika bra.

På den punkten är jag fortfarande tveksam, därför att jag tror att det är värdefullt om regeringen kommer med ett ganska omfattande förslag, och att det får prövas i den ordning som hittills har gällt för remissförfarandet – att kritiska synpunkter redovisas och att man värderar de olika förslagen.

Visst har vi intresse av att snabbt få fram förslagen och snabbt få ta ställning till dem, men vi vill också ha dem väl underbyggda så att vi har ett bra beslutsunderlag.

Anf. 62 Industriministern THAGE PETERSON:

Herr talman! Det här kommer att bli ett väl underbyggt förslag, och jag hoppas att också riksdagen skall anse att det är ett bra förslag som förs fram. Jag vill tillägga att man vid det seminarium som anordnades och i de skriftliga remissvar som har kommit in enstämmigt har uttalat att utredningens förslag är värda att bygga vidare på. Därför vill jag än en gång säga att jag tycker att herr Berndtson skall sätta värde på det, när "produkten" väl läggs fram.

Jag kan inte säga till herr Berndtson att detta skall vara det enda fall då jag vill förenkla ett remissförfarande, utan jag eftersträvar faktiskt att inom mitt ansvarsområde göra så många förenklingar som möjligt och få fram förslag som inte behöver bli försenade på grund av att vi tidigare har gjort så eller så. Jag tycker att vi kan pröva nya former också när det gäller det statliga utredningsväsendet – det är min bestämda uppfattning.

Överläggningen var härmed avslutad.

15 § Meddelande om svar på interpellation 1982/83:59

Anf. 63 Statsrådet GERTRUD SIGURDSEN:

Herr talman! Jag vill anmäla att Blenda Littmarcks interpellation 1982/83:59 om användningen av THX-behandling på grund av min arbetsbelastning inte kommer att besvaras inom stipulerad tid. Jag har kommit överens med Blenda Littmarck om att interpellationen skall besvaras den 18 februari 1983.

Tisdagen den
1 februari 1983

*Om hälso- och
sjukvården i krig*

Anf. 64 Statsrådet GERTRUD SIGURDSEN:

Herr talman! Gunnar Biörck i Värmdö har frågat försvarsministern om socialstyrelsens lägesbeskrivning i programplan för hälso- och sjukvården, socialtjänsten samt hälsoskyddet i krig för perioden 1983/84–1987/88 på ett tillfredsställande sätt motsvarar vad svenska folket och de inom hälso- och sjukvården verksamma kan begära i den nu rådande internationella situationen och, om så ej är fallet, vad försvarsministern avser att företa sig. Arbetet inom regeringen är så fördelat att det ankommer på mig att besvara frågan.

Det ankommer givetvis på en myndighet att för regeringen påtala brister inom sitt verksamhetsområde och föreslå åtgärder för att avhjälpa dessa. Den 22 februari 1982 besvarades en interpellation av Gunnar Biörck om beredskapen för hälso- och sjukvården i krig. Vidare besvarades den 19 april 1982 en interpellation av Gunnar Biörck om landstingens ansvar för hälso- och sjukvården i krig.

1982 års försvarsbeslut (1981/82:102, bil. 5, FöU 18, rskr 374) innebar att riksdagen ansåg att den borgerliga regeringens förslag om en tvåårig ekonomisk ram för hälso- och sjukvården samt socialtjänsten i krig inte var tillräckligt. Riksdagen beslutade i stället om en femårig ekonomisk ram på 320 milj. kr. eller 64 milj. kr. per budgetår.

I den nyss framlagda budgetpropositionen föreslår regeringen att 64,3 milj. kr. anvisas för nämnda ändamål. Därutöver har bl. a. 1,2 milj. kr. beräknats för den utredning om sjukvårdens skydd i krig som socialstyrelsen bedriver i samråd med bl. a. civilförsvarsstyrelsen.

Även om sjukvårdsberedskapen får anses vara ganska god inom vissa områden, återstår mycket att göra. Genom 1982 års riksdagsbeslut har vi emellertid fått en fast grund för att förbättra beredskapen inom detta för totalförsvaret så viktiga område.

Anf. 65 GUNNAR BIÖRCK i Värmdö (m):

Herr talman! Tillåt mig att framföra ett tack för det svar statsrådet Sigurdson har lämnat på min ursprungligen till försvarsministern ställda fråga. Jag kan tyvärr inte säga att svaret är särskilt upplysande, utan det är i allt väsentligt formellt – kanske ett uttryck för socialdepartementets maktlöshet till följd av tidigare riksdagsbeslut.

Det är, som statsrådet antydde, inte första gången jag ställer en liknande fråga. I själva verket har jag de senaste fyra åren på olika sätt försökt fästa regeringens och riksdagens uppmärksamhet på bristerna i denna del av vår beredskap. Jag får, för protokollet, hänvisa till motionerna 1978/79:693, 1980/81:369, 1981/82:2116, 2186 och 2211 samt till interpellationer, frågor och anföranden i riksdagens protokoll 1979/80:118, 1980/81:45, 1981/82:85 och 123.

Nu har jag återkommit i saken mot bakgrund av socialstyrelsens nya programplan för hälso- och sjukvårdens verksamhet i krig. Under den tid min

*Om hälso- och
sjukvården i krig*

fråga vandrat från försvars- till socialdepartementet har underlagsmaterialet ytterligare berikats med en motion av Björn Körlof och Anita Bråkenhielm, nr 1303, om behovet av omedelbara åtgärder för att säkerställa en på alla nivåer effektiv ledning av sjukvården i krig.

Läget på detta område är inte bara allvarligt. Det förefaller av socialstyrelsens dokument att döma närmast förtvivlat. Jag kan knappast dela uppfattningen att det är "ganska bra på vissa områden". Det som föranledde min fråga till Karin Ahrland förra våren var Landstingsförbundets uppseendeväckande obstruktion gentemot riksdagens beslut och socialstyrelsens anvisningar i saken. Denna obstruktion tycks nu ha fortsatt, inte bara under den grå "övergångstiden" utan också rätt in i den tid då nu hela ansvaret överflyttats till landstingen. Obstruktionen baseras på ekonomiska argument från detta samma landstingsförbund, som nu planerar ett magnifikt skrytbygge på ett ställe, som i händelse av krig kommer att vara bland de första att utplånas.

Jag har med beklagande under mina år i riksdagen funnit att statsmaktens företrädare oavbrutet försökt att skaka av sig ansvaret för landets sjukvård, både i fred och i krig, till landstingen. Man har sålt ut de statliga sjukhusen Serafimerlasarettet, Karolinska sjukhuset och Akademiska sjukhuset i Uppsala. Staten utlämnade länsläkarna till landstingen utan att bekymra sig om vilket öde som väntade dem. Genom den nya hälso- och sjukvårdslagen prisgav man sjukvården åt landstingens godtycke, och genom reduktionen, kvantitativt och kvalitativt, av socialstyrelsen utarmades statens kontrollfunktioner. Resultatet för landets sjukvård under beredskap och krig förefaller nu katastrofalt. Sannerligen, jag avundas er inte, Gertrud Sigurdsen, att inför riksdagen och svenska folket bära det formella ansvaret för den svenska sjukvården i krig, när det reella ansvaret numera förvaltas av klåpare och tvärviggare. Karin Ahrland, som annars inte är så blek om nosen, sade sig vilja föra ett saktmodigt språk mot dem. Det hjälpte inte. Ett nödrop från socialstyrelsen ligger, såvitt jag erfarit, sedan i maj 1982 på den biträdande socialministerns bord.

Hur styrs landet? har Gunnar Myrdal nyligen frågat. Hur vill statsrådet Sigurdsen återställa statens auktoritet och medborgarnas skydd till liv och hälsa i orostider? I den här regeringen är det i alla fall ni som är ansvarig för det senare, varje dag och varje timma.

Anf. 66 Statsrådet GERTRUD SIGURDSEN:

Herr talman! Gunnar Biörcks i Värmdö uppfattning om Landstingsförbundet har jag hört tidigare. Jag tycker inte att läget är förtvivlat som Gunnar Biörck säger. Jag tycker heller inte att situationen är katastrofal. Jag skulle vilja uttrycka mig så här, för att uttala mig försiktigt här i kammaren, att jag tycker att Gunnar Biörck läser socialstyrelsens programplan som ett visst väsen läser Bibeln. Det framgår ändå av planen att de prioriterade målen i 1982 års försvarsbeslut i flera avseenden kan uppnås.

Vi har också från den 1 januari 1983 en ny hälso- och sjukvårdslag. Den gäller också under beredskaps- och krigsförhållanden. Det kan pekats på flera

områden där vi alltså har en mycket god beredskap.

Jag kan dela den uppfattningen – som jag tror att Gunnar Biörck har – att beredskapen rörande sjukvårdsmateriel av förbrukningskaraktär inte är tillfredsställande. Men under detta budgetår påbörjas en uppbyggnad av beredskapen inom det här området, just enligt det beslut som är en följd av 1982 års försvarsbeslut. Det är också min förhoppning att staten under det här året skall kunna träffa ett principavtal med sjukvårdshuvudmännen om deras medverkan i hälso- och sjukvårdens försörjningsberedskap. Det gäller både sjukvårdsmateriel av förbrukningskaraktär och mer varaktig utrustning.

Anf. 67 GUNNAR BIÖRCK i Värmdö (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka för kompletteringen.

Jag har inte klagat på socialstyrelsen, och jag är självfallet nöjd med att riksdagen under våren höjde anslaget till materielen. Men när Gertrud Sigurdsen säger att man i *flera* avseenden kan uppnå målen, menar jag att man i *alla* avseenden måste kunna uppnå målen.

Enligt min mening är det en olycka att staten har vräkt över svåra uppgifter på landstingen utan att ha författningsmässiga och politiska resurser att genomdriva sina önskemål. Här behövs inte åtstramning, utan uppstramning. Kanske riksdagens revisorer kunde ta sig en titt på detta hos länsstyrelserna och hos socialstyrelsen?

Jag vill gärna sluta med att återge något som jag faktiskt har citerat en gång tidigare, nämligen vad Churchill sade fyra år före andra världskrigets utbrott om den regering som han då angrep:

Bristande förutseende, ovilja att handla när det skulle varit enkelt och effektivt att handla, brist på klarsyn, varandra motsägande råd ända fram till katastrofen – detta utgör element i en ändlös upprepning av historiska misstag.

Jag är rädd att något motsvarande håller på att hända inom sjukvårdsområdet. Det är därför som jag har varit och fortsätter att vara angelägen om att se till att dessa frågor kommer fram i rampljuset och att man vidtar åtgärder – om så erfordras även drastiska sådana – för att få fart på det hela.

Anf. 68 Statsrådet GERTRUD SIGURDSEN:

Herr talman! Jag vill försäkra Gunnar Biörck i Värmdö att jag också är angelägen om att vi i alla avseenden skall nå de här målen.

Jag kan redovisa för Gunnar Biörck vad regeringen kommer att ta ställning till under det här året. Vi skall bl. a. behandla frågan om utbildning för hälso- och sjukvård vid katastrof och krig enligt ett förslag som lagts fram av utredningen om sjukvård i krig. Utredningens betänkande håller nu på att remissbehandlas.

Vidare kan jag nämna den särskilda utredare som har till uppgift att utreda socialstyrelsens ansvar och uppgifter inom socialstyrelsens beredskapsområde. Han skall slutföra sitt arbete till den 1 juni 1983. Regeringen skall därefter ta ställning till de förslag han lägger fram.

Om stöd till modernisering av NCB:s fabrik i Väja

Jag kommer alltså att vara sysselsatt med de här frågorna under året och kanske också fortsättningsvis. Jag är således lika angelägen som Gunnar Biörck om att de uppsatta målen skall kunna uppnås.

Anf. 69 GUNNAR BIÖRCK i Värmdö (m):

Herr talman! Låt mig sluta detta meningsutbyte med att uttala min respekt för statsrådet Sigurdson. Jag tycker att jag kan finna en successiv förstärkning av hennes uttalanden under debattens gång – i den riktning som jag hoppas på och eftersträvar.

Det är bra att utredningar får deadlines, och jag sätter värde på att vi skall ha den här utredningen klar inom ett halvår.

Överläggningen var härmed avslutad.

17 § Svar på fråga 1982/83:207 om stöd till modernisering av NCB:s fabrik i Väja

Anf. 70 Statsrådet ROINE CARLSSON:

Herr talman! Sven-Erik Nordin har frågat

1. om jag är beredd att utlova en positiv behandling i regeringen av framställning om ytterligare ägarettillskott för regionalpolitiskt stöd för en moderniserad Väjafabrik;

2. om jag är beredd att behandla ärendet med sådan snabbhet att byggnadsarbetena kan igångsättas vintern 1983/84.

Norrlands Skogsägares Cellulosa AB (NCB) har studerat förutsättningarna för utveckling av skogsindustrin i Ådalen. Styrelsen för NCB har godkänt ett förslag som innebär modernisering och utbyggnad av Dynäs fabriker i Väja. Företagsledningen har under hand presenterat projektet för mig.

Inom NCB utreds nu olika finansieringsmöjligheter vad gäller den planerade investeringen. Företagsledningen kommer under våren att presentera ett finansieringsförslag. I avvaktan på detta förslag är jag inte beredd att uttala mig om eventuella statliga stöd till investeringen.

Anf. 71 SVEN-ERIK NORDIN (c):

Herr talman! Allra först ett tack till statsrådet Carlsson för svaret på frågan.

Två raka frågor borde ge två raka svar. Ett klart besked skulle ha skingrat den ovisshet som råder i Ådalen. Det skulle ha givit både NCB och arbetsmarknadsmyndigheterna i länet vägledning – Väjafabriken ombyggnad är en mycket betydelsefull regionalpolitisk fråga.

Jag vill erinra om att riksdagen gång på gång gjort uttalanden med innebörden att Väjafabriken är en bestående enhet i den strukturförvandling som massa- och pappersindustrin genomgår. I maj 1978 uttalade näringsutskottet att det var angeläget att utbyggnaden av Väjafabriken kom till stånd. I juni 1979 sade samma utskott att utbyggnaden i Väja bör prioriteras.

Samma synsätt fanns i regeringens propositioner under denna tid, och riksdagen har inte heller haft någon annan mening.

Det har funnits stora planer för den här utbyggnaden. Nu kan nog Roine Carlsson och jag vara överens om att den *stora* utbyggnaden av Väjäfabriken ligger ganska långt fram i tiden – Europamarknaden lär inte i första taget svälja något nytt stort pappersbruk. Men den *försiktiga* utbyggnad som NCB-ledningen har utrett är enligt min mening realistisk. Virket finns, kunnandet finns och marknad finns för en viss ökning av produktionen. En modernisering och upptrimning av Väjäfabriken skulle både generera pengar och ge handlingsfrihet för framtiden. Det skulle betyda mycket rent psykologiskt, förutom att byggarbetsmarknaden skulle få 370 man sysselsatta i byggnadsarbete. Det betyder mycket i Ådalen.

Jag noterar att statsrådet Carlsson inte är beredd att lova ställa sig positiv den dag ansökan om lokaliseringsbidrag inkommer till departementet. Är det verkligen för mycket begärt, Roine Carlsson, att statsrådet lovar att pröva den här frågan positivt? Jag skulle gärna vilja ha ett svar på den lilla avrundande frågan.

Anf. 72 Statsrådet ROINE CARLSSON:

Herr talman! Här åberopas nu olika uttalanden från den tid då vi hade en borgerlig regering. Jag tror inte att man med någon större framgång kan komma till mig och fråga varför den inte genomförde dem. Det torde herr Nordin veta bättre än jag.

Jag tror också herr Nordin förstår att det gäller att få fram ett beslutsunderlag innan regeringen tar ställning. Som jag nämnde i mitt svar återstår det ännu att utreda en del frågor. Inom NCB studeras f. n. olika lösningar av finansieringsproblemet. Lönsamhetsbilden synes ännu vara oklar, och det är osäkert om NCB, med sin, relativt sett, instabila finansiella ställning kan ta på sig ansvaret för en ny stor investering.

Men de här frågorna gäller det att få klarhet i, och när NCB under våren har presenterat saken för mig skall frågan beredas i departementet. Jag tror att vi måste följa den behandlingsgången.

Anf. 73 SVEN-ERIK NORDIN (c):

Herr talman! Låt mig påpeka att både regeringen Ullsten och regeringen Fälldin på sin tid var positiva till Väjäfabrikens utbyggnad – det tror jag också att Roine Carlsson har läst in i de propositioner som har framlagts. Riksdagen var f. ö. fullständigt enig – alltså över partigränserna – i de här frågorna.

Men med det senaste inlägget gjorde Roine Carlsson mig verkligen oroad. Han sade att det är osäkert om NCB skulle klara att göra den här investeringen. Låt mig påpeka – det borde Roine Carlsson känna till – att Väjäfabriken i dag går bra, trots lågkonjunkturen. Statsrådet Roine Carlssons antydan att utsikterna är så dystra är inte särskilt upplyftande för dem som arbetar i NCB:s fabrik i Väja.

*Om bevakningen
av militära vapen-
förråd*

Jag hoppas att Roine Carlsson gör ett besök i Ådalen och då har med sig mer positiva besked än i dag.

Anf. 74 Statsrådet ROINE CARLSSON:

Herr talman! Låt mig påpeka att det förhållandet att regeringarna Ullsten och Fäldin har varit positiva inte har förändrat saken för Väjäfabriken. Det fordras åtgärder och förslag för att gå från en positiv syn till en aktiv handling.

Vilka slutsatser Sven-Erik Nordin än drar av mitt inlägg vill jag dock återigen påpeka att regeringen måste ha ett beslutsunderlag för att kunna ta ställning till frågan. I avvaktan på det beslutsunderlaget kan inget ställningstagande ske.

Anf. 75 SVEN-ERIK NORDIN (c):

Herr talman! Det är inte fråga om ett ställningstagande i dag; jag har bara velat efterlysa statsrådets positiva inställning till denna fråga.

Det har inte – det är vi inte oense om – framlagts något utrett förslag om Väjäfabrikens utbyggnad förrän nu. Men nu har det gjorts en grundlig utredning av två olika konsultföretag. Båda pekar i positiv riktning. Det tycker jag att statsrådet Roine Carlsson borde ta till sitt hjärta.

Överläggningen var härmed avslutad.

18 § Svar på fråga 1982/83:198 om bevakningen av militära vapenförråd

Anf. 76 Försvarsministern ANDERS THUNBORG:

Herr talman! Hugo Bergdahl har frågat om jag anser att tillsyn, bevakning och tillgänglighet vid våra militära förråd i nuläget uppfyller de krav som bör ställas för att förhindra inbrott i våra militära vapenförråd och, om jag inte anser detta, vad som ytterligare kan göras för att förhindra tillgrepp.

Sedan år 1968, då nya förvaringssätt, t. ex. kassuner, infördes, har vapenförlusterna hållit sig på en relativt låg och jämn nivå. Dessförinnan var siffrorna mycket högre.

Beträffande förvaringen av ammunition och sprängmedel är förhållandet följande.

Ca 30 % av våra förråd är av ny typ eller typ bergförråd. Inget inbrottsförsök har lyckats mot dessa förrådstyper.

De över 1 600 förråden av äldre typ är också väl byggda, och det krävs skärbrännare eller annan specialutrustning för att komma in.

Sammanlagt har endast åtta inbrott skett i *militära* ammunitionsförråd under den senaste tioårsperioden. Härutöver har ca 25 försök till inbrott gjorts som förråden alltså har motstått.

ÖB har en kontrollgrupp som ständigt arbetar med kontroll och

förbättringar av försvarets bevakning. Denna grupp ägnar stort intresse åt dessa frågor.

ÖB har också tillsatt en bevakningsutredning, som främst tar fram lämplig bevakningsteknik. Denna utredning kommer att särskilt behandla ammunitionsförråden.

Slutligen kommer ÖB att öka tillsyn och larmning vid sådana förråd som bedöms vara speciellt utsatta.

Det är inte realistiskt att tro att vi *helt* skall kunna undgå vapenstölder med tanke på den mycket omfattande hantering som sker vid våra förband och inom hemvärnet och den decentralisering av förrådsställningen som krävs för att säkerställa vår mobilisering.

Mina slutsatser blir att förvaringen av vapen är ordnad på ett sätt som uppfyller de krav som rimligen bör kunna ställas med tanke på de ekonomiska resurserna och kravet på decentralisering.

Beträffande ammunitions- och sprängmedelsförvaringen anser jag det inte ekonomiskt möjligt att vidta några mer omfattande åtgärder vid de många äldre förråden. De förbättringar ÖB planerar är rimliga ur ekonomisk synvinkel och kan bättra på den statistik som trots allt redan i dag uppvisar hyggliga siffror.

Anf. 77 HUGO BERGDAHL (fp):

Herr talman! Jag tackar försvarsministern för svaret på min fråga.

Jag vill först konstatera att det varje år sker ett stort antal inbrott och stölder i militära förråd och militära förläggningar över hela landet. Genom dessa stölder kommer skjutvapen, ammunition och sprängämnen, liksom övrig militär materiel såsom militära persedlar och förbrukningsmateriel, i obehöriga händer. Erfarenheten visar att en del av denna utrustning senare kommer till användning vid grova brott av skilda slag.

Det senaste uppmärksamade fallet är sprängningen vid Norrlandsgatan här i centrala Stockholm. Hela kvarter drabbades på ett förödande sätt. Polisutredningen har konstaterat att sprängningen utfördes med sprängdeg, ett ytterst effektivt militärt medel för att rasera och utrota. Denna sprängdeg hade tillgripits från ett militärt förråd utanför Stockholm. Vid detta inbrott kom man enligt polisens uppgifter över ca 200 kg sprängdeg. Enligt samma källa kom ca 10 kg av detta sprängmedel till användning vid Norrlandsgatan, med känt resultat. Man kan ana den förödelse som resterande 190 kg kan resultera i om de inte kan återskaffas.

Jag skulle vilja säga till försvarsministern att jag ingalunda tillhör dem som tror att man endast genom skärpt tillsyn och bevakning kan helt stoppa stölder av vapenutrustning. Men jag tror att det är möjligt att genom skärpt bevakning försvåra och därmed minska antalet tillgrepp.

Vad jag däremot tror på är att vi effektivare kan förhindra inbrott i vapenförråd genom att försvåra tillgängligheten. Med detta avser jag att fristående militära förråd görs inbrottssäkrare. Inte minst kan ventilationsanordningar, dörrar och låsanordningar vid ifrågavarande förrådslokaler avsevärt förstärkas.

Nr 70

Tisdagen den
1 februari 1983

*Om bevakningen
av militära vapen-
förråd*

*Om bevakningen
av militära vapen-
förråd*

Allt detta kostar pengar, självklart. Enligt min uppfattning är det väl använda pengar. Gör vi inte satsningar på området, kommer förlusterna som stora minusposter på andra samhällsområden. Skadegörelsen vid Norrlandsgatan, t. ex., beräknas till ca 20 milj. kr.

Trots att försvarsministern i det svar som han har gett här förklarar sig någorlunda nöjd med situationen på detta område, skulle jag avslutningsvis vilja fråga: Anser försvarsministern det nödvändigt att på något sätt med militärledningen ta upp frågan om ytterligare effektivisering när det gäller skyddet av de militära förrådslokalerna?

Anf. 78 Försvarsministern ANDERS THUNBORG:

Herr talman! Jag vill, liksom herr Bergdahl, helst nedbringa inbrotten i de militära förråden till noll.

Om jag först skall ta upp vapenförvaringen och vapenstölderna, har vi i våra militära förråd 1 100 000 bärbara, finkalibriga vapen. Förlusterna är ca 50 vapen per år. Av dem förloras två tredjedelar i samband med övningar, genom stölder på regementen – eller förloras hos hemvärdet. Det finns 1 700 000 civila vapen, jakt- och målskyttevapen, och därav förloras 500 varje år. Jag nämner dessa siffror för att visa på proportionerna och för att visa att den militära sektorn ligger jämförelsevis väl till.

När det gäller ammunitionsförråden har jag berättat att under den senaste tioårsperioden har åtta inbrott skett; fem under den senaste femårsperioden.

Man får naturligtvis – jag håller med herr Bergdahl om det – hela tiden vara uppmärksam på vad man kan göra för att förstärka förråden. Jag har också framfört vilka olika utredningar överbefälhavaren har satt i gång. Här har naturligtvis försvarsdepartementet ständiga kontakter med överbefälhavaren och de övriga myndigheterna.

Anf. 79 HUGO BERGDAHL (fp):

Herr talman! Jag vill inte på något sätt påstå att försvarsministern försöker försköna siffrorna när det gäller inbrottsförsök och inbrott i militära förrådsanläggningar. Jag vill ändå för kammaren redovisa litet officiell statistik. Den statistiken är hämtad från statistiska centralbyråns enhet för rätts- och socialstatistik. Det gäller stölder och inbrott i militära förråd och förläggningar januari 1980 t. o. m. november 1982.

Det visar sig att det 1981 begicks stölder och inbrott när det gäller skjutvapen, ammunition och sprängämnen till ett antal av 116. Att i siffror ange hur många moderna svenska vapen som kommit i obehöriga händer – om det är 50 eller 75 – kanske inte har så stor betydelse, utan det är utvecklingen i samhället som för många måste te sig mycket oroande. Det som kanske är överraskande i sammanhanget är att det under 1981 skedde stölder inom militära förläggningar till ett antal av 89, alltså sammanlagt 205 inbrott och stölder i militära förråd och förläggningar. Det tycker jag är oroväckande siffror. Att säga att det här är en utveckling som ligger på låg

och jämn nivå sedan en tid tillbaka är kanske att ta litet för lätt på problemet.

Jag tycker att det finns all anledning att med stor vaksamhet följa utvecklingen på detta område och göra allt vad som kan göras för att nedbringa antalet stölder och inbrott.

Överläggningen var härmed avslutad.

Nr 70

Tisdagen den
1 februari 1983

*Om den särskilda
läkarutbildningen
för sjuksköterskor*

19 § Svar på fråga 1982/83:208 om den särskilda läkarutbildningen för sjuksköterskor

Anf. 80 Utbildningsministern LENA HJELM-WALLÉN:

Herr talman! Gunnar Biörck i Värmdö har frågat mig om jag vill för riksdagen redovisa erfarenheterna av den särskilda läkarutbildningen för sjuksköterskor och de eventuella åtgärder till vilka dessa erfarenheter lett.

Den särskilda utbildningen till läkare för sjuksköterskor bedrivs som försöksverksamhet sedan hösten 1977 vid Karolinska institutet. Utbildningen är ca två terminer kortare än den reguljära utbildningen på läkarlinjen, som är elva terminer lång.

En utvärdering av de tre första åren av studiegången har gjorts av Karolinska institutet. Utvärderingen visar – som framgår av budgetpropositionen – bl. a. att det inte varit möjligt att generellt avkorta utbildningen för den heterogena utbildningsgrupp som sjuksköterskor utgör. Avkortningen har i många fall åstadkommit genom att kurserna komprimerats. De studerande har härigenom fått ett pressat tidsschema, och många har avbrutit studierna. Det schematekniska arbetet för utbildningen har blivit mycket komplicerat. Ett bibehållande av den särskilda studiegången kommer enligt Karolinska institutets uppfattning att försvåra den reformering som läkarlinjen står inför.

Av utvärderingen framgår också att sjuksköterskorna är en välkommen och studiemotiverad grupp inom läkarutbildningen. Jag anser det angeläget att även i fortsättningen tillgodose de syften som låg bakom tillkomsten av den särskilda studiegången, nämligen att tillföra läkarutbildningen och läkaryrket kunskaper och erfarenheter från kortare vårdutbildningar. Jag föreslår därför i årets budgetproposition att den särskilda utbildningsgången avvecklas men att samtidigt studerande som gått igenom sjuksköterskelinjen eller annan kortare vårdutbildning garanteras ett visst antal platser inom den reguljära läkarlinjen och ges möjlighet att individuellt tillgodoräkna sig sin tidigare utbildning.

Anf. 81 GUNNAR BIÖRCK i Värmdö (m):

Herr talman! Tillåt mig framföra ett tack till utbildningsministern för hennes – i förhållande till vad som står i budgetpropositionen något

*Om de lärarlösa
lektionerna i gym-
nasieskolan*

utförligare – redogörelse för läget beträffande den särskilda läkarutbildningen för sjuksköterskor.

Skälen till min fråga är två: att jag haft glädjen att, om än i begränsad omfattning, få medverka i denna utbildning och att jag både före och efter dess tillkomst haft synpunkter på den, t. ex. i riksdagens protokoll 1978/79:138 och 145.

Jag har tagit för vana att varje år försöka följa upp frågor, som jag tidigare varit engagerad i i riksdagen, och denna hör alltså dit. Inför beskedet i årets budgetproposition (bil. 10 s. 432) att utbildningsministern biträder UHÄ:s förslag att avveckla den särskilda utbildningen för sjuksköterskor har jag därför funnit anledning att efterhöra utbildningsministerns synpunkter. Till det svar utbildningsministern haft vänligheten att nu lämna vill jag knyta några kommentarer.

Först en viss korrigerig av propositionstexten: Eftersom en betydande andel av de unga medicinstuderande, som nu tas in vid de medicinska fakulteterna, redan vikarierat som sjukvårds- eller laboratoriebiträden för att känna sig för och förvärva utbildningserfarenhet, tillförs faktiskt läkarutbildningen och läkaryrket redan nu på reguljära vägar "erfarenhet från kortare vårdutbildningar".

Utöver vad som sagts i svaret kvarstår dock frågan om vad som skall hända med de sjuksköterskor som redan är antagna och befinner sig i den särskilda utbildningen. Och vad har man för planer med den framstående medicinska utbildnings- och forskningskompetens som nu finns samlad vid S:t Eriks sjukhus i Stockholm, sedan den nuvarande utbildningen där avvecklats? Den bör obetingat tas till vara och inte offras på det gängse sjukvårdspolitiska tungomålstalandets altare.

Överläggningen var härmed avslutad.

20 § Svar på fråga 1982/83:236 om de lärarlösa lektionerna i gymnasieskolan

Anf. 82 Utbildningsministern LENA HJELM-WALLÉN:

Herr talman! Göran Persson har frågat mig om innebörden av och tidsplanen för det arbete som pågår inom regeringskansliet vad gäller de s. k. lärarlösa lektionerna i gymnasieskolan.

Jag vill först deklarerat att den nuvarande regeringen inte delar den tidigare regeringens åsikt att införandet av s. k. självstudietimmar, dvs. lärarlösa lektioner, var en pedagogisk reform. Vi socialdemokrater har inte ändrat ståndpunkt i denna fråga. Vi är och förblir motståndare till denna försämring av skolans kvalitet.

Mot bakgrund av det stora budgetunderskottet har det dock i detta vårt första budgetarbete inte varit möjligt att frigöra de ganska stora medel som krävs för att förbättra situationen. Jag anser det emellertid angeläget att snarast hitta en tillfredsställande lösning. Detta kommer att ges hög prioritet

i arbetet med 1984 års budgetproposition.

Inom departementet överväger en arbetsgrupp olika problem kring systemet med lärarlösa lektioner. Dessutom pågår både inom skolöverstyrelsen och i departementet studier av den fria resursanvändningens konsekvenser för arbetet i gymnasieskolan. Arbetsgruppen inom departementet har redan haft överläggningar med företrädare för gymnasieskolan för att få lokala erfarenheter belysta. Det är min förhoppning att dessa kontakter skall kunna leda till att goda exempel på lokala lösningar och modeller kan föras ut som vägledning för skolans verksamhet redan inför nästa läsår.

Anf. 83 GÖRAN PERSSON (s):

Herr talman! Först vill jag tacka statsrådet för svaret på min fråga. Jag noterar med tillfredsställelse det kraftiga avståndstagandet från de s. k. lärarlösa lektionerna. Det är väl få förslag som mött så hårt motstånd som förslaget om införande av de s. k. lärarlösa lektionerna i gymnasieskolan. Trots det drev den borgerliga majoriteten i december 1981 igenom mittenregeringens påhitt. Förslaget var mycket illa underbyggt. Detta visas väl kanske bäst av att riksdagen halverade mittenregeringens ursprungsförslag. Hade inte det skett, skulle dubbelt så många självstudietimmar ha varit utlagda jämfört med dagsläget. Omkring den halva som då blivit kvar har det fortsatt att storma. Jag tror att en av orsakerna till detta är att dåvarande statsrådet Ulla Tillander presenterade de lärarlösa lektionerna som ett pedagogiskt grepp. Fräckheten att påstå att undervisningen skulle bli bättre om lärarna plockades bort har naturligtvis retat många. Föräldrar, lärare och elever har fortsatt att protestera. Enligt tidningsuppgifter i mitten av januari pågår inom departementet ett arbete med att anvisa vägar för att komma bort från dessa lärarlösa lektioner. Det är mot den bakgrunden jag har ställt frågan.

Svaret ges i två delar. Vad det gäller den långsiktiga utvecklingen tolkar jag svaret så, att jag i budgetpropositionen 1984 kan se fram emot sådana förslag att de lärarlösa lektionerna därmed skall kunna vara ett minne blott. Den viljeyttringen hälsar jag med mycket stor tillfredsställelse.

När det gäller kommande läsår, så drar jag av svaret den slutsatsen att regeringskansliet tillsammans med SÖ skall ta fram modeller för att inom befintliga resursramar i största möjliga utsträckning undvika de lärarlösa lektionerna. Det är tydligen de goda exemplen som skall spridas. Jag vill i det här sammanhanget påpeka att det finns en risk att man på vissa håll använder den fria resursen på gymnasieskolan på ett sådant sätt att de svaga eleverna får betala. Man kan alltså ha tagit av exempelvis en stödundervisningsresurs för att undvika lärarlösa lektioner.

Jag vill fråga statsrådet om man i departementets översyn kommer att ta upp den här aspekten på den fria resursanvändningen i gymnasieskolan. Det vore också bra om statsrådet här i dag redovisade en uppfattning om denna typ av metod att undvika lärarlösa lektioner. Vidare vore det intressant att höra litet mer om de positiva exempel som statsrådet syftar på i svaret.

Anf. 84 Utbildningsministern LENA HJELM-WALLÉN:

Herr talman! Vi är i början av det här arbetet, och jag har inte så lätt att precisera mig ytterligare. Dock vill jag gärna säga att det som vi förhört oss särskilt mycket om är hur man har utnyttjat sådana delar i den fria resursanvändningen som timmar till förfogande och vikarieutgifterna. Det visar sig att det är just detta som många skolor har tagit till för att minska eller helt undvika lärlösa lektioner. Det här vill vi analysera ytterligare för att se om det kan vara en modell att gå fram enligt.

Beträffande det som Göran Persson sade om de svaga elevernas rätt till stöd- och specialundervisning vill jag verkligen understryka den rätten och skolans skyldighet att ge eleverna sådan undervisning. Det är alldeles självklart att när vi i departementet har målsättningen att finna lösningar för att avskaffa de lärlösa lektionerna, så får detta inte drabba de gymnasieelever som är i störst behov av skolans stödinsatser. Jag utgår från att skolorna här tar sitt ansvar. Det är min bestämda mening att gymnasieskolorna inte får minska sina insatser, minska den här delen av förstärkningsresursen, som just är avsedd för stöd- och specialundervisning.

Anf. 85 GÖRAN PERSSON (s):

Herr talman! Sista delen av statsrådets förtydliganden med anledning av mina frågor tycker jag är mycket värdefull, eftersom den skrivning som majoriteten i utbildningsutskottet gjorde föregående år var av sådant slag, att den faktiskt pekade på möjligheten att ta av stödundervisningsresurser för att undvika just lärlösa lektioner. Om man har gjort så ute på en del skolor kan vi ju ha fått den situationen, att de allra svagaste eleverna i gymnasieskolan har kommit i en besvärligare situation än vad de annars skulle ha gjort.

Mot den bakgrunden tycker jag det är bra att statsrådet gör den här deklARATIONEN.

Vidare har jag förståelse för att det så här i inledningsskedet kan vara svårt att ta fram de olika exempel som jag efterlyste. Men det är klart att det är värdefullt om man ute på skolorna så snabbt som möjligt inför det kommande läsåret får anvisningar om och exempel på hur man kan gå fram för att se till att de svaga eleverna får sitt berättigade stöd och samtidigt kan undvika de lärlösa lektionerna. Det tror jag är mycket angeläget, och det vore värdefullt om de goda exemplen kunde spridas snabbt.

Överläggningen var härmed avslutad.

21 § Svar på interpellation 1982/83:58 om uppföljning av högskole-reformen

Nr 70

Tisdagen den
1 februari 1983

Anf. 86 Utbildningsministern LENA HJELM-WALLÉN:

Herr talman! Gunnar Biörck i Värmdö har frågat mig om jag är beredd att ge en aviserad utredning – eller en särskild utredning – i uppdrag att göra en översyn av högskolereformens konsekvenser för utbildningen och forskning-
en inom högskolan.

Jag delar Gunnar Biörcks uppfattning att det är angeläget att försöka bedöma hur verksamheten inom högskolan "egentligen fungerar" och hur högskolan lyckas med att lösa sina uppgifter. Detta är inte minst viktigt i ett läge då de ekonomiska resurserna är knappa och kraven på kvalitet därför måste förenas med krav på ett effektivt resursutnyttjande. Jag är också medveten om att en rad förändringar i samhället i stort och inom statsförvaltningen de senaste åren påverkat förutsättningarna för högskolans utbildning och forskning på ett sätt som det är väsentligt att studera närmare. Jag är dock inte övertygad om att den metod att studera högskolans verksamhet och måluppfyllelse som förordas i interpellationen är den mest ändamålsenliga. Mina skäl för det är följande.

Högskolan har en utomordentligt mångfasetterad verksamhet. Den täcker utbildningar och forskningsområden med vitt skilda kunskapstraditioner och av mycket olika karaktär när det gäller t. ex. arbetsformer och former för anknytning till samhälls- och yrkesliv. Dessa olikheter återspeglas självfallet i de olika utbildningarnas och forskningsgrenarnas sätt att praktiskt fungera liksom i deras sätt att påverkas av olika mål, riktlinjer och regler.

De förhållanden jag här har antytt talar enligt min mening mot att frågor om vad man skulle kunna kalla "högskolans inre arbete" angrips på ett generellt sätt inom ramen för en nationell utredning. Självfallet skall konsekvenser av centralt fattade beslut också studeras centralt, men i ett sådant arbete måste alltid hänsyn tas till de förutsättningar som gäller för det enskilda verksamhetsområdet, för den enskilda högskoleenheten, fakulteten, utbildningslinjen eller institutionen.

Högskolan kännetecknas av en betydande decentralisering av ansvaret både i fråga om verksamhetens innehåll och organisation och i fråga om användningen av tillgängliga resurser. I en sådan organisation måste för varje organ och enhet som berörs en värdering av verksamheten inom det egna ansvarsområdet i relation till uppställda mål vara ett inslag i den löpande planeringen och utvecklingen av verksamheten. Ju vidare ansvarsområde ett organ har, desto större krav på överblick och på bedömning av tendenser i stort finns det anledning att ställa.

Även i en decentraliserad organisation behövs givetvis nationell överblick och underlag för centrala bedömningar. Av det skälet har de senaste åren initiativ tagits till att utveckla verksamhetsvärdering och redovisning av resultat inom högskolan. För de statliga högskoleenheternas del lämnas fr. o. m. i år en s. k. verksamhetsberättelse från varje enhet. Berättelsen kommer att innehålla kvantitativa uppgifter, men stor vikt har lagts vid att

*Om uppföljning
av högskolerefor-
men*

*Om uppföljning
av högskolerefor-
men*

även kommentarer och analyser av mera värderande slag skall ingå. Det ankommer på varje högskolestyrelse att avgöra på vilket sätt underlag för verksamhetsberättelsen skall tas fram inom enheten, men jag utgår från att olika ansvariga organ och befattningshavare får spela en aktiv roll. Verksamhetsberättelserna kommer att ställas samman av universitets- och högskoleämbetet (UHÄ) och leda till en samlad redovisning av högskolans verksamhet i samband med anslagsframställningen.

På forskningsområdet ställs särskilda krav på bedömning av verksamheten i ett internationellt perspektiv. Naturvetenskapliga forskningsrådet genomför t. ex. sedan några år fortlöpande internationella utvärderingar av den forskning rådet stöder. Därvid uppmärksammas självfallet också forskningsverksamheten vid de högskoleinstitutioner till vilka rådsstödda projekt är förlagda.

Denna form av utvärdering av forskningsverksamheten redovisades för riksdagen i den första forskningspolitiska propositionen (prop. 1981/82:106). I samband med propositionen har såväl forskningsråden och sektorsmyndigheterna som UHÄ fått i uppdrag att utveckla och genomföra detta slag av utvärderingar. Avsikten är således att utvärdering av forskning skall vara en fortlöpande verksamhet som kommer att avrapporteras i de forskningspolitiska propositioner regeringen lägger fram en gång per mandatperiod.

För min del anser jag att vi i första hand skall försöka utnyttja de vägar som jag här har berört för att få fram underlag för mera övergripande bedömningar av hur högskolan fullgör sina uppgifter. Jag förlitar mig alltså i stor utsträckning på de ansvariga högskolemyndigheternas förmåga att anlägga ett brett perspektiv på sin verksamhet och förutsättningarna för den och att väcka förslag om önskvärda förändringar. Representationen för samhälls- och yrkesliv bidrar då till att komplettera de bedömningar som de inom högskolan verkamma kan göra.

Det kan emellertid finnas anledning också till särskilda utvärderingsinsatser. UHÄ:s forskning och uppföljningsarbete rörande högskolan är här *ett* viktigt instrument. Inom ramen för den översyn av tillträdesreglerna som jag aviserat i budgetpropositionen blir det naturligt att studera de nuvarande reglernas konsekvenser för bl. a. verksamheten inom högskolan. Den studie rörande resursanvändningen som jag också aviserat i budgetpropositionen kommer säkerligen också att ge underlag för att studera vissa förhållanden i högskolans funktionssätt närmare. Jag kommer i så fall att ta initiativ till sådana fördjupade studier. Av de skäl som jag berört inledningsvis tror jag emellertid inte på någon "totalöversyn" av det slag interpellanten aktualiserar.

Anf. 87 GUNNAR BIÖRCK i Värmdö (m):

Herr talman! Tillåt mig att tacka utbildningsministern för hennes utförliga svar på min interpellation. Den högre utbildningen och forskningen utgör uppenbarligen ett ämnesområde som appellerar till politikerns fantasi och tilltagsenhet. Både den nuvarande och den föregående utbildningsministern har förbehållit sig själva dessa uppgifter, medan de lämnat stavingen och de

*Om uppföljning
av högskolerefor-
men*

fyra räknesätten åt sina biträden, låt vara att Lena Hjelm-Wallén, i motsats till sin företrädare, också avstått från kulturen, för vad den nu är värd, samtidigt som hon får dela forskningen med ingen mindre än statsministerns ställföreträdare. I begränsningen visar sig mästaren. För en vecka sedan hade jag tillfälle att diskutera en av vårt folks ödesfrågor med just Ingvar Carlsson. I dag har jag glädjen att få utbyta tankar med en av mina favoriter från tidigare år i utbildningsutskottet, och jag hoppas – trots *vissa* delar av hennes svar, som likväl i *andra* delar gör ett kunnigt och förståndigt intryck – att vi skall finna någon gemensam grund för en mera konstruktiv samverkan än vad som den gången karakteriserade arbetet i utbildningsutskottet på detta område.

Det torde ha framgått av ordalydelsen i min interpellation att jag med jämnmood – eller mer än så – fann mig i att utbildningsministern avskaffade den tidigare uppföljningskommittén, en åtgärd som f. ö. var helt i överensstämmelse med intentionerna i min motion 1981/82:180 om rationalisering av det statliga utredningsväsendet. Tyvärr har det ju varit så att både utredningen och omstöpnigen av den högre utbildningen och forskningen i vårt land, under inflytande av det sena 1960-talets händelseutveckling, råkade i händerna på ett gäng professionella administratörer med mycket ringa erfarenhet av och förståelse för vad det hela faktiskt handlade om, och resultatet blev därefter. När sedan "uppföljningen" av den förra regeringen hade anförtrotts åt personer med delvis samma slag av – eller brist på – kompetens var det säkert klokast att börja på nya kula. Det är i det läget jag velat vädja till utbildningsministern att inte ge sig in i den administrativa snårskogen direkt, utan att börja med att ställa några fundamentala frågor om den högre utbildningen och forskningen och sedan jämföra det faktiska utfallet av reformen med vad man *borde* kunna begära, och från den utgångspunkten börja hyfsa ekvationen.

Jag kan i och för sig ha förståelse för att en departementschef, som huvudstupa kastas in i uppgiften att på nolltid behöva utforma en budgetproposition på 700 sidor, råkar i händerna på en administrativ kamarilla, som tänker i anslagsmässiga littera-kategorier men saknar förståelse och känsla för verklighetens egentliga substans och karaktär. Vi minns nog båda hur ogenomträngliga de första högskolebudgetarna var, och hur utbildningsutskottet till slut i en stämning av desperation fick rekommendera riksdagen att bifalla regeringens hemställan utan att tro sig ha begripit hur posterna beräknats – ett slags "tagit del, men ej förstätt"-reaktion. Kanske har det klarnat nu, sedan en ny, mefistofelisk grå eminens lämnat Spökslottets grannskap för att i stället omfördela andras pengar vid Mynttorget.

Utbildningsministerns avsikt att – som det heter i budgetpropositionen – "ta initiativ till en översyn av *resursanvändningen* inom högskolan" hade jag uppfattat i en vidare bemärkelse än vad utbildningsministern tycks mena – resurser kan ju vara både materiella och immateriella, och de senare är inte de minst viktiga. Likväl kan denna deklarerade avsikt, i bästa fall, bli en signal till något bättre, kanske t. o. m. någonting bra, nota bene om man

Tisdagen den
1 februari 1983

*Om uppföljning
av högskolerefor-
men*

börjar med att analysera vilka uppgifter som är den högre utbildningens och forskningens innersta behov och yttersta mål, ur vår egen svenska men också ur det internationella sanningssökandets synvinkel. Om det sker på det mångfasetterade sätt som är på gång och som skildras i svaret, så är det O. K. med mig. Men erfarenheterna från de många infallsvinklarna måste ändå bringas att konvergera till en samlad bild, där det *speciella* ingår som en del av det *generella*, och där man således kan spåra någon enhet bakom mångfalden.

I det anförande med vilket jag för sex år sedan här i kammaren tog avstånd från ett antal av de *besynnerligheter*, som "högskolereformen" innebar, tillät jag mig att återge några rader ur en dikt av Harry Martinson – som jag första gången hörde Gunnar Sträng deklamera vid brasan på Harpsund för snart 30 år sedan – där kvarngubben uppgivet talar om det "om vilket man i sin tystnad vet något men om vilket man finner det vara lönlöst att tala". Så kändes det onekligen när man suttit vid väggen i utbildningsutskottet och hört 15 till riksdagsåren äldre kamrater tala om forskning, som med ett eller annat undantag, ingen av dem hade någon erfarenhet av. I dag finns det i alla fall fyra professorer och några universitetslektorer i riksdagen. Mot detta står dock att den riksdagsledamot – inte Lena Hjelm-Wallén – som förklarade att "högskolereformens" syfte var "att ta ifrån professorerna makten" nu sitter vid Olof Palmes rådsbord.

Vad Lena Hjelm-Wallén i dag haft att säga känns trots allt ganska skönt: interpellationssvaret andas en nästan oväntad inlevelse i både charmen och riskerna med fragmenteringen inom universitetet och nödvändigheten att vara lyhörd för olikheterna. Under det förflutna decenniet tycktes makthavarna snarare eftersträva att lägga alla fakulteterna i den filosofiskas Prokrustessäng.

När jag i min interpellation vädjat till Lena Hjelm-Wallén att lyfta problemställningarna över de administrativa nivåer, där man utkämpar ideologiska fältslag om regionstyrelsernas vara eller inte vara och betraktar det som en vinning att kunna ändra en krusidull på den administrativa krokanen, för att i stället försöka se efter, hur hela högskoleväsendet *fungerat* utifrån frågan om dess uppgifter, ur svensk – och internationell – synvinkel, så är det därför att jag anser att administration inte har något egenvärde utan är ett medel att tjäna en uppgift. De här "styrelserna" på olika nivåer skall inte tro att de *styr* någonting: de måste läras att inse att de är *trängna*, som skall förse de stridande styrkorna med resurser. De stridande i högskolan är vetenskapsmännen och lärarna, och – nästan – alla vetenskapsmän skall också vara lärare, och alla lärare skall ha vetenskaplig kompetens. "Högskolans" verkliga enheter är *institutionerna*. Administratörer älskar att rita diagram i pyramidform, där de själva sitter i toppen och de som gör det egentliga jobbet finns längst ned. Det här, Lena Hjelm-Wallén, skall man resolut vända på: det är de aktiva forskarna, som befinner sig *främst* vid "forskningsfronten", som det så vackert heter, och trängen är längst bak. Den är inte oväsentlig i sammanhanget, men detta är en *serviceenhet*. Och låt oss också erinra oss att de medel, som håller trupperna stridsdugliga, inte

enbart härflyter ur statliga källor: mycket av den värdefullaste forskningen i vårt land bekostas ur enskilda fonder!

När jag begär att utbildningsministern skall börja i rätt ände, så är jag också medveten om att det redan finns en uppsjö av utredningar, genom UHÄ:s försorg, genom statliga utredningars försorg, genom internationella studiers försorg, både sådana som haft svenska uppdrag och andra som utifrån tagit en titt på den svenska modellen: det kunde vara skäl att försöka vaska ut det väsentliga innehållet i dessa utredningar och presentera det – gärna uppfräskat till nuläget i skilda hänseenden – och bestämma det svenska högskoleväsendets plats på kartan, internationellt, och i samtidshistorisk belysning. Alldeles särskilt vill jag anbefalla två uppsatser i Tidens decembernummer av herrarna Gustavsson, Sverker med v och Bo med f, båda såvitt jag förstår s-märkta, och båda lika klartänkta på sina områden som ett par andra s-märkta forskare. Klas Eklund och Nils Lundgren, visat sig vara på det ekonomiska.

Kanske är det psykologiskt oklokt av mig att nämna dem vid namn – skall man stödja en socialdemokrat, så är det ju i allmänhet bäst att angripa honom, så att partiet sluter upp till hans försvar, men jag har ett inre motstånd mot överklokhet och en viss böjelse för oppriktighet: att säga som det är. För jag kan inte finna annat än att Sverker Gustavssons uppgörelse med "uppdragsforskningen" i motsats till den forskning, som av inre drift oförtrutet söker sanningen, i mycket överensstämmer med vad jag för fem år sedan tillät mig att skriva i Läkartidningen om "beställd" forskning och forskandets bevekelsegrunder. Vad Sverker Gustavsson ser framför sig är "den avintellektualisering av grundutbildningen som fortgår och som – om den får fortsätta – inom några få år alldeles kommer att ha underminerat möjligheterna att hålla jämna steg med utvecklingen internationellt. --- En total kursomläggning måste bli principen i 1985 års forskningsproposition. --- Vad denna måste bryta med är *själva grundprincipen* i de senaste tio årens reformarbete. --- Hela denna tio år gamla ambition är felaktig --- Nu är situationen så allvarlig att alla goda krafter – med eller utan förlorade ansikten – måste börja inse vad klockan är slagen." Så långt Tidens nye redaktör.

Och Bo Gustafsson, en gammal marxistisk ekonom, skräder inte heller orden: "Det grundläggande felet med den filosofi som låg bakom U 68 var att man blankt förnekade, att det förelåg någon motsättning mellan att å ena sidan utbilda kvalificerad arbetskraft för yrkeslivet och att å andra sidan främja forskningen." Bo Gustafsson vänder sig – så som jag själv förgäves försökte göra förra året i en motion om att föra över en del av delegationens för social forskning 25 miljoner, som distribueras av en forskningsmässigt föga kvalificerad samling personer, till forskning med vetenskapliga förtecknen – mot "forskningens byråkratisering". Vad Bo Gustafsson trycker på är den *verkliga* forskningens strävan till opartiskhet och *objektivitet*, och till *allmängiltighet*. Han tror att den genom historien permanenta konflikten mellan vetenskap och samhälle ytterst sammanhänger med att samhället är en *organisation*, som främst strävar efter överlevnad och har en inbyggd

Nr 70

Tisdagen den
1 februari 1983

*Om uppföljning
av högskolerefor-
men*

Tisdagen den
1 februari 1983

*Om uppföljning
av högskolerefor-
men*

tendens att i händelse av konflikt dem emellan "offra sanningen för lojaliteten". Det är därför samhället faktiskt "behöver institutioner som är oåtkomliga för politisk inblandning i dessa institutioners inre liv". Han föreslår för den skull en *ny högskolelag*, där hånget med fraser sådana som U 68:s att universitetets uppgift är att främja "personlighetsutveckling, välfärdsutveckling, demokrati, internationalisering och social förändring" ersätts med det kortare men sannare budskapet att forskarutbildningen skall "främja forskningen" och "verka för att utbildningen anpassas efter *forskningens framsteg* och arbetslivets krav". Han gör sig till förespråkare för att återinföra formella betyg och offentligt redovisade bedömningar av forskarens prestanda mot bakgrund av "konflikten mellan kravet på demokrati och kravet på effektivitet, mellan ökad välfärd och ökad kvalitet". Vilken lisa att läsa detta för Staffan Burenstam Linder och mig, som för fyra år sedan motionerade (motion 1978/79:2222) om att riksdagen skulle uttala

1. att *kvalitet* i universitetsutbildning och forskning förutsätter att hela skolsystemet bygger på respekt för kvalitet i kunskaper,
2. att dessa krav också måste ställas på lärarutbildningen.
3. att kompetens och sakkunskap måste återfå sin rätta plats i ledningen av arbetet vid universiteten,
4. att universiteten befrias från den överordnade och överdrivna byråkratiapparaten och att de pengar som därigenom sparas används för universitetens verkliga uppgift att befrämja lärdom och framsteg,
5. att forskningens kvalitet och integritet hävdas genom ett stopp för ofoget att tilldela *myndigheter* pengar för att under täckmanteln av "forskning" lägga ut allsköns beställningsuppdrag.

Enligt utbildningsutskottets dåvarande majoritet (s + c + fp) var allt detta felaktigt och orättvist. I dag kan vi alltså läsa i stort sett samma kritik i Tiden, av några som – i motsats till utbildningsutskottet – lever i högskolereformens *faktiska* värld och icke enbart i dess *ideala* föreställningsvärld. Vad var det vi sa'?

Jag vill därför i detta sammanhang välkomna utbildningsministerns uppgift att hon nu begär *kommenterande* och *analyserande verksamhetsberättelser* från högskolans alla enheter – jag hoppas även från institutionerna. För mindre än två veckor sedan försökte jag från denna talarstol – till synes förgäves – uppmuntra er kollega, Gertrud Sigurdsen, att återinföra just sådana verksamhetsberättelser vid sjukhusen, men hennes rådgivare hade tydligen en annan mening. Nu kan man i alla fall räkna med att *universitetsklinikerna* kommer att bryta isen, och det länder er, fru statsråd, till ovansklig heder. Kanske socialdepartementet kan traska efter i spåren? Får jag be er ta ett samtal med Gertrud Sigurdsen om detta.

Herr talman! Utbildningsministerns utförliga svar ger mig också anledning att dröja något vid vissa andra aspekter på *forskningen* och dess villkor.

När man i budgetpropositionen läser att det år 1981 fanns 12 584 forskarstuderande i landet kan man antingen bli imponerad av den rådande bildningstörsten eller också fråga sig: Är detta verkligen *möjligt*? Och i så

fall: Vad innebär detta tal? Finns det verkligen så många problem som i dag behöver lösas och kan lösas på ett sätt som för, inte bara katalogiserandet, utan även och främst viktiga *kunskaper* framåt? Hur mycket av detta är verklig forskning, och hur mycket är uppsatser under rubriken "läsning i blandade ämnen"?

Rifo hade häromdagen en diskussion om forskningen och samhället. Jag tillät mig där, med erfarenhet från 25 års bedömning av medicinska forskningsansökningar, att skilja mellan djärv och nyskapande forskning å den ena sidan och forskning i upptrampade spår å den andra. Det förra slaget av forskning bärs av ett inneboende tvång, eller av nyfikenhet, en vilja att forcera det man inte vet eller inte förstår, att övervinna okunnigheten för att kunna handla riktigare. Sådana forskare är vanligen 10–15 år före sin tid, och denna forskning blir kanske inte allmänt känd förrän långt efter det den gjorts, och då är forskaren ofta redan över på ett annat område, dit hans iakttagelser och nyfikenhet fört honom.

För sådana forskare är det intellektuella äventyret en belöning i sig och det internationella erkännandet viktigare än en suppleantplats i SACO:s styrelse. Andra trampar på, hittar på en ny variant av ett känt problem, arbetar med dagens eller gårdagens problem, konserverar befintlig metodologi och försöker genom ständigt nya anslag bevara den befintliga personal- och materielstrukturen. Han, eller hon, har ett behov av att arbeta med trygghet; incitamentet är att genom "raka rör", ibland kontakt med massmedia, hamna på *en tjänst*.

Forskningens frihet är beroende av *forskarnas* frihet. Regering och riksdag kan bekänna sig till denna hur mycket som helst, men friheten hotas från andra håll, och det bör inte minst vi här, i den lagstiftande församlingen, vara medvetna om. Jag har fått i min hand en rapport om "New Patterns of Authority in Higher Education", från någon OECD-kommitté hösten 1981. Där görs en ingående och värdefull analys av förhållandena i ett flertal länder, och det påpekas att ett allt starkare inflytande över den högre utbildningens och forskningens villkor nu utövas av domstolar och genom fackliga organisationers förhandlingsrätt, liksom av universitetens administrativa tjänstemän, vars antal ökat ofantligt mycket snabbare än antalet professorer och andra vetenskapsmän. Man anmärker att de fackliga organisationernas inflytande har urholkat statsmakternas auktoritet, i Sverige starkare än i den övriga världen. Även där den formella beslutan- derätten ligger hos en vald församling, fattas de *reella* besluten mestadels av tjänstemännen. – I vårt land har arbetsdomstolen nyligen fällt en dom som i realiteten kommer att göra att underläkarvikarier, som kanske aldrig skulle kunnat meritiera sig i en öppen konkurrens, efter en viss tid blir "tillsvidareanställda" och oavsättliga. Konsekvensen kan bli att undervisningsklini- kernas – och därmed forskarutbildningens – rekrytering kommer alldeles på sned. Den nya hälso- och sjukvårdslagen och läkarfördelningsprogrammet skapar dessutom ett nytt stifts- eller landstingsband för läkare, samtidigt som vi i riksdagen arbetar för att upphäva det för prästerskapets del.

Herr talman! Jag skall sluta här, även om ämnet är nästan outtömligt. Det

Nr 70

Tisdagen den
1 februari 1983

*Om uppföljning
av högskolerefor-
men*

Tisdagen den
1 februari 1983

*Om uppföljning
av högskolerefor-
men*

är min förhoppning att något av det jag sagt skall ha gjort klart för utbildningsministern att det hos dem som befinner sig i systemet och som vill den svenska högre utbildningens och forskningens väl finns en stark oro för att kvantiteten har fått företräde framför kvaliteten, att kraven är för diffusa och för låga, att man riskerar att förlora uppgiften och målen ur sikte och att de som borde vara verksamhetens ledare misströstar och ger upp sitt ledarskap. Somliga flyttar till ett gynnsammare vetenskapligt klimat, andra låter sig tubbas till att bli administratörer, andra åter sluter sig inne i ett privilegierat elfenbenstorn. En levande högskola eller, med en historisk och internationell nomenklatur, ett levande universitet behöver kraftfulla "gängledare" i spetsen för sina institutioner. Målet "att ta ifrån professorerna *makten*" har nog infriats vid det här laget – vad vetenskapsmännen är intresserade av är emellertid inte makt, men väl erkännande. Men vad värre är: Man har nog också lyckats ta ifrån åtskilliga professorer *lusten*.

Själv befinner jag mig nu bortom den dagliga tjänsten hos min alma mater, men jag har förmånen av ett långt tidsperspektiv, och jag kan se skillnaderna. De vittnar inte entydigt om att högskolereformen byggde på riktiga förutsättningar. Den bortsåg alltför mycket från att högre utbildning och forskning också förutsätter bestående entusiasm och engagemang hos dem som förväntas stå i spetsen för framåtskridandet.

Min far, som i sina yngre dagar hade varit lärare, talade emellanåt hemma om "uppmuntrans pedagogik". Utbildningsministern själv har kanske praktiserat en sådan i katedern. I så fall skulle hon kanske – tillsammans med Ingvar Carlsson – också kunna applicera den på den svenska högre utbildningen och forskningen genom en klok hantering av uppföljningen av högskolereformen. Om Lena Hjelm-Wallén inte litat på mig, så vill jag rekommendera henne att ta kontakt med herrarna Gustavsson.

Anf. 88 Utbildningsministern LENA HJELM-WALLÉN:

Herr talman! Det var mycket spännande och stimulerande att lyssna på Gunnar Biörck i Värmdö. Trots att vi har olika åsikter på många punkter i högskolefrågorna, uppskattar jag mycket Gunnar Biörcks engagemang när det gäller att stå upp för kvaliteten i högre utbildning och forskning. Jag känner också väl Gunnar Biörcks kritiska inställning till utbildningsbyråkratin, men jag hoppas att han noterade och även är nöjd med att vi, när vi talar om en genomlysning av högskolans inre arbete, gör klart att detta är något som skall vara ett naturligt inslag i verksamheten.

Det är ytterst väsentligt att det förs en levande debatt om högskolefrågor och forskningsfrågor, som är så viktiga för hela vårt lands utveckling. Den debatten och ett konstruktivt förnyelsearbete måste självfallet grundas på en kritisk analys av verksamheten och dess resultat genom utvärderingar av olika slag. Förnyelsearbetet måste vara ordentligt utbrett i hela högskole- och forskningsvärlden och utgöra ett naturligt inslag i den dagliga verksamheten, och det måste också finnas hos alla beslutsorgan på alla nivåer i högskoleväsendet, självfallet också på den centrala nivån.

Jag tror att Gunnar Biörcks interpellation var av stort värde bl. a. därför

att jag här från riksdagens talarstol fick tillfälle att lämna en redogörelse för den mångfasetterade verksamhet som uppföljningen av högskolereformen och utvärderingen av den i dag utgör. Jag är också glad för att Gunnar Biörck var någorlunda nöjd med svaret. Det är min förhoppning att den här verksamheten genom konstruktiv kritik skall bli ännu bättre, och jag kan försäkra Gunnar Biörck att jag liksom han tror på den uppmuntrans pedagogik som han talade om.

Nr 70

Tisdagen den
1 februari 1983

*Om uppföljning
av högskolerefor-
men*

Anf. 89 GUNNAR BIÖRCK i Värmdö (m):

Herr talman! Jag vill gärna bekänna att den faiblesse som jag har känt för utbildningsministern inte har blivit mindre genom hennes framträdande här i dag. Jag hoppas att jag skall kunna fortsätta kontakten med henne utan att för den skull behöva ta stöd av riksdagsordningen.

Överläggningen var härmed avslutad.

22 § Föredrogs och hänvisades

Propositionerna

1982/83:81 till skatteutskottet

1982/83:86 till lagutskottet

23 § Föredrogs och hänvisades

Redogörelse

1982/83:14 till finansutskottet

24 § Anmäldes och bordlades

Redogörelse

1982/83:13 Fullmäktiges i riksgäldskontoret förvaltningsberättelse för första halvåret 1982

25 § Anmäldes och bordlades

Motionerna

1982/83:2205 av *Ulf Adelson* m. fl.

1982/83:2206 av *Nic Grönvall*

1982/83:2207 av *Stig Josefson* och *Ingemar Hallenius*

1982/83:2208 av *Stig Josefson* m. fl.

1982/83:2209 av *Björn Molin* m. fl.

1982/83:2210 av *Knut Wachtmeister* m. fl.

1982/83:2211 av *Lars Werner* m. fl.

Förslag till lag om ändring i lagen (1980:865) mot skatteflykt, m. m. (prop. 1982/83:84)

Tisdagen den
1 februari 1983

Meddelades att följande interpellation framställdes

*Meddelande om
interpellation*

den 1 februari

1982/83:62 av Ulla Tillander (c) till kommunikationsministern om ändring av upphandlingsförordningens bestämmelser om sjötransporttjänster:

Den svenska upphandlingsförordningen ålägger statliga myndigheter att köpa sjötransporttjänster för statligt gods med billigaste möjliga fartyg.

Förordningen förefaller kanske vid första påseendet förnuftigt formulerad, men den har i praktiken visat sig vålla problem. Såväl inom överstyrelsen för ekonomiskt försvar (ÖEF) som inom SIDA, vilka har tillämpat förordningen, har ansvariga tjänstemän funnit den behäftad med brister, vilka borde kunna rättas till genom att tilläggsbestämmelser utfärdades.

Transporter av laster som är helt statsfinansierade – beredskapsolja hem, biståndslaster till u-länder – går i alla länder utom i Sverige med det egna landets fartyg (Svensk Sjöfarts Tidning nr 4 1983).

Att upphandlingsförordningen leder till orimliga konsekvenser finns det flera exempel på. De är orsakade av benhärda krav på billigaste möjliga fartyg, bestämmelser som inte ger ansvariga tjänstemän tillräckligt utrymme att självständigt fatta mer förnuftiga beslut utifrån en helhetssyn som ger bästa totalekonomi. Sälunda lät ÖEF en utländsk jättetanker få en last på 345 000 ton beredskapsolja från Arabiska viken till Brofjorden, trots att svenska statens egen tanker "Nanny" sedan flera månader väntat på last i Arabiska viken.

Omsorgen om vår samhällsekonomi borde rimligen ha lett till att staten tog hem den egna oljan med svenskt fartyg.

Svensk Sjöfarts Tidning omnämner lite lakoniskt att beslutet i den internationella sjöfartsvärlden väckte viss munterhet. Är det inte angeläget att, under den nuvarande hårda internationella marknadssituationen på sjöfartens område, förbehålla svenska beredskapslaster främst för såväl statligt ägda fartyg som svenskt privat tonnage? En sådan anpassning till och vaktslående om det egna landets intressen skulle inte avvika från vad som tydligen numera är kutym över hela världen. Det skulle kanske göra det möjligt för något svenskt rederi att behålla någon av de toppmodernerna oljetankrar som annars måste vrakas bort till skrotpris. Det skulle antagligen dessutom stå i god överensstämmelse med ÖEF:s ansvar för att utöver lagring av beredskapsolja också säkerställa det svenska sjötransportbehovet i kristid. Därför borde enligt min mening ÖEF av regeringen få de direktiv som gjorde det möjligt för ÖEF att se till helheten. Som det nu är är man slaviskt bunden vid den opraktiska bestämmelsen om "billigaste fartyg".

När det sedan gäller SIDA:s ambition att för sina laster hitta "billigaste fartyg" gör Svensk Sjöfarts Tidning nr 4 1983 ett påstående som får läsaren

att haja till och som, om påståendet är riktigt, borde föranleda en snabb reaktion från regeringshåll: "Därför har åtskilliga SIDA-laster försvunnit på havet med fartyg, besättning och allt. Historierna är många om SIDA:s många transporter med 'billigaste fartyg'".

I stället för att klavbinda tjänstemän vid bestämmelser så entydiga och ensidiga att de inte på eget bevåg kan gå utanför dessa bestämmelser borde upphandlingsförordningen göras mer flexibel och bättre lämpad för en klok tillämpning inom ett område som är så rikt på variationer att ett fast regelsystem lätt kan resultera i stelbenthet.

Erfarenheten visar att den till synes billigaste transportlösningen bara skenbart är det.

Med hänvisning till det anförda vill jag till kommunikationsministern ställa följande fråga:

Avser statsrådet att ta initiativ till att anpassa upphandlingsförordningens bestämmelser så att möjlighet ges för ansvariga tjänstemän att göra en bedömning med hänsyn till ekonomi, säkerhet och de svårigheter som svensk sjöfart i dag arbetar med?

27 § Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framställdes

den 31 januari

1982/83:243 av *Nils Åsling* (c) till kommunikationsministern om utbyggnad av Östersund/Frösö flygplats:

Antalet resande vid Östersund/Frösö flygplats har under senare år stigit i mycket rask takt och uppgick 1982 till nära 200 000, vilket var en ökning med drygt 20 % under detta år. Med den snabba ökningen i trafikfrekvensen framstår stationsbyggnaderna och övriga anläggningar som klart otillräckliga. Jag vill därför till kommunikationsministern ställa följande fråga:

När beräknar kommunikationsministern att utbyggnad av anläggningarna vid Östersund/Frösö flygplats kan påbörjas?

1982/83:244 av *Oswald Söderqvist* (vpk) till statsrådet Bengt Göransson om Linnés Hammarby:

Linnés Hammarby utanför Uppsala har under många år fått drivas med ytterligt begränsade anslag. Byggnader har hållits i stånd, men omgivningen, trädgårdsanläggning och park har skötts på ett sätt som gör att ordet förfall ligger nära till hands.

Det senaste året har en viss förstärkning av resurserna skett. Men nu planeras avverkning av det närliggande skogsområdet. Det kan ifrågasättas om detta är att betrakta som en upprustning eller fortsatt förfall.

Jag vill därför fråga kulturministern:

Vilken uppfattning har regeringen om värdet av Linnés Hammarby som kulturminnesmärke, och är den planerade avverkningen ägnad att förhöja detta värde?

*Meddelande om
frågor*

1982/83:245 av *Gunnar Hökmark* (m) till statsrådet Bengt Göransson om statsbidraget till fristående skolor:

I december 1982 beslutade en enhällig riksdag att bifalla förslag till nya regler för statsbidrag till fristående skolor. Det nya systemet skulle göra det möjligt för ett antal hitintills ickebidragsberättigade skolor att få bidrag.

I budgetpropositionen fullföljer statsrådet Göransson dock inte riksdagens beslut. I stället menar han att förberedelse tiden för statsbidrag gör att det kommande budgetåret ligger för nära i tiden. Problemet med förberedelser torde dock knappast ligga hos de eventuellt bidragsmottagande skolorna utan hos regeringen.

Fristående skolor fyller en viktig roll i svenskt skolväsende. Det är därför djupt otillfredsställande att byråkrati och allmän ovilja skall försvåra deras verksamhet. Regeringens agerande styrker den ståndpunkt som vi moderater hävdade i samband med riksdagsbeslutet, nämligen att skolor som är godkända för skolpliktens fullgörande också med automatik skall få statsbidrag. Då undviks godtycke och byråkratiska förseningar i strid mot riksdagens intentioner.

Mot bakgrund av de påstådda svårigheterna för statsrådet att till budgetåret 1983/84 verkställa riksdagens beslut vill jag fråga statsrådet följande:

Vilka administrativa åtgärder är det som omöjliggör ett verkställande av riksdagsbeslutet kommande budgetår?

1982/83:246 av *Kerstin Ekman* (fp) till industriministern om säkerhetsutbildning för offshore-personal:

Svenska företags möjligheter att utföra arbeten på de norska anläggningarna i oljefälten är hotade. Från den 1 januari 1983 gäller nämligen nya bestämmelser vad avser säkerhetsutbildning för offshore-personal. De norska myndigheterna fordrar en tvåveckors utbildning som ej kan erhållas i Sverige. Utbildningen efterfrågas nu av svensk industri, då den är en förutsättning för svenska företags möjligheter att konkurrera. Utbildningen har tidigare – för att täcka ett mycket akut behov – bedrivits vid institutionen för sjöfart och drifteknik vid Chalmers i Göteborg (gamla sjöbefälsskolan). En anläggning på Lindholmen och ett samarbete mellan Chalmers Projekt Lindholmen och Göteborgs brandförsvär kan ge goda förutsättningar för att genomföra utbildningen. Ett sådant projekt kräver dock att staten lämnar ett investeringsbidrag.

Genom att Sverige ratificerat den s. k. STCW-konventionen vad gäller säkerhetsutbildning för personal i handelsflottan garanteras att utbildningsplatserna för en acceptabel beläggning säkerställs.

Med hänvisning till det anförda hemställer jag att till industriministern få ställa följande fråga:

Avser regeringen att vidta åtgärder för att säkerställa att offshore-personal kan få erforderlig säkerhetsutbildning i Sverige?

den 1 februari

1982/83:247 av *John Andersson* (vpk) till statsrådet *Roine Carlsson* om Domän Housing AB:s husaffärer:

Avser statsrådet att vidta några åtgärder med anledning av domänverkets och dess dotterbolags husaffärer?

1982/83:248 av *Bertil Måbrink* (vpk) till statsministern om behandlingen i Nigeria av icke-nigerianska medborgare:

I Nigeria utspelas nu de mest ohyggliga scener, då ett par miljoner icke-nigerianska medborgare under mycket kort tid hals över huvud tvingas lämna landet. Nigeriansk polis och militär uppträder med all tänkbar brutalitet mot de oftast helt utblottade människorna, som går en mycket osäker framtid till mötes i sina resp. hemländer – om de över huvud taget kommer fram! Många kommer med all säkerhet att duka under för påfrestningarna; det gäller särskilt kvinnor och barn.

Det oerhört grymma "utspelet" från den nigerianska regeringen inträffar strax efter det att statsministern varit där på uppmärksammat statsbesök. Ett kraftigt fördömande från svenskt officiellt håll mot det pågående dramat i Nigeria kan därför komma att få en stor betydelse för dessa hårt drabbade flyktingar.

Jag vill fråga statsministern:

Ämnar regeringen att i kraftfulla ordalag ta avstånd från den pågående behandlingen av icke-nigerianska medborgare i Nigeria?

1982/83:249 av *Hugo Bergdahl* (fp) till kommunikationsministern om principerna för tillstånd till linjetrafik med taxi:

Sedan den 17 januari hungerstrejkar *Folke Pudas* från *Armasjärvi*, *Norrbotten*, på *Sergels torg*. Hans hälsotillstånd inger i dag stor oro och förvårras för varje dag som går.

Pudas hävdar att han och hans son *Bengt* på ett orättvist och lagstridigt sätt blivit fråntagna tillstånd för linjetrafik som de bedrivit genom egen taxirörelse. Samtidigt har en konkurrerande taxirörelse erhållit tillstånd att bedriva motsvarande linjetrafik.

Då tillämpningen av bestämmelserna om tillstånd för linjetrafik sålunda ifrågasatts, vore det av stort värde att få en närmare redovisning av de principer som är vägledande vid handläggningen av sådana tillståndsärenden.

Mot den redovisade bakgrunden vill jag fråga kommunikationsministern:

Nr 70

Tisdagen den
1 februari 1983

*Meddelande om
frågor*

Vill kommunikationsministern lämna kammaren en redogörelse för principerna för beviljande och återtagande av tillstånd för linjetrafik?

1982/83:250 av *Ola Ullsten* (fp) till statsministern om behandlingen i Nigeria av utvisningshotade ghananer:

Skildringar i ord och bild av det inhumana sätt på vilket hundratusentals ghananer fördrivits från Nigeria har väckt internationell uppmärksamhet och indignation.

Nyligen blev statsminister Olof Palme varmt välkommen i Nigeria, och från både svenskt och nigerianskt håll underströks önskvärdheten av närmare förbindelser mellan de båda länderna.

Med anledning av det som inträffat vill jag till statsministern ställa följande fråga:

Har regeringen på diplomatiska eller andra vägar hos den nigerianska regeringen protesterat mot den omänskliga behandling som de från Nigeria utvisade ghananerna utsätts för?

28 § Kammaren åtskildes kl. 18.01.

In fidem

TOM T:SON THYBLAD

/Solveig Gemert